



**WOJEWÓDZKI PROGRAM
UPOWSZECHNIANIA ZNAJOMOŚCI
PRZEPISÓW USTAWY
O OCHRONIE ZWIERZĄT
WŚRÓD ROLNIKÓW
NA LATA 2021 - 2030**

Częstochowa 2020 r.

Opracowanie:

**Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie
Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Katowicach**

Opracował zespół w składzie:

1. Gajda Marek
2. Giel Teresa
3. Przybyła Rafał
4. Swadźba-Karbowy Magdalena
5. Walasek Adam

Spis treści

I.	WPROWADZENIE.....	
		3
	1. Legislacja w zakresie ochrony zwierząt	
5		
	2. Stan produkcji zwierzęcej i przemysłu mięsnego w województwie śląskim.....	
12		
II.	OPIS PROGRAMU UPOWSZECHNIANIA USTAWY.....	19
	1. Uwarunkowania programu.....	
20		
	2. Cele programu i zakładane efekty realizacji.....	24
	3. Opis realizacji i wykonawcy programu.....	25
	4. Ramowy program szkoleń.....	
31		
	5. Harmonogram szkoleń i doradztwa.....	
35		
	6. Harmonogram rzeczowo finansowy.....	
35		
III.	ZAŁĄCZNIKI	
A.	Podstawowe standardy technologiczne dla poszczególnych gatunków i grup zwierząt w świetle przepisów ustawy „O Ochronie Zwierząt” i innych przepisów obowiązujących w Polsce i Unii Europejskiej.....	
		38
	1. Wymogi wzajemnej zgodności.....	38
	2. Minimalne warunki utrzymania.....	45
B.	Wykaz schronisk dla zwierząt w województwie śląskim.....	
56		

I. WPROWADZENIE

Opracowanie PROGRAMU uzasadnione jest koniecznością upowszechniania wśród rolników w województwie śląskim wiedzy na temat aktualnych przepisów dotyczących ochrony zwierząt, obowiązków wynikających z tych przepisów i kształtowania postaw zgodnych z duchem ustawodawstwa krajowego i unijnego.

Podstawowym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku „O ochronie zwierząt”. W przepisach ogólnych wymienionej ustawy (rozdział 1 Art.1) zawarte jest stwierdzenie kluczowe dla współczesnego prawodawstwa dotyczącego traktowania zwierząt:

„Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę” oraz wynikające z tego stwierdzenia zadania dla organów administracji publicznej na rzecz ochrony zwierząt, które powinny być realizowane we współdziałaniu z odpowiednimi instytucjami oraz organizacjami krajowymi i międzynarodowymi.

Artykuł 3 cytowanej ustawy stanowi, że w celu realizacji przepisów ustawy Inspekcja Weterynaryjna oraz inne właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współdziałają z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz z innymi instytucjami i organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Artykuł 8 cytowanej ustawy stanowi że problematyka ochrony zwierząt powinna się znaleźć w programach kształcenia ogólnego w szkołach, a Zarząd województwa przygotowuje i wykonuje program upowszechniania znajomości przepisów ustawy wśród rolników przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego.

W programie zawarto działania jakie należy podjąć do roku 2030, określone w oparciu o analizę aktualnego stanu produkcji zwierzęcej w województwie śląskim w

aspekcie przestrzegania przepisów ustawy o ochronie zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem dobrostanu zwierząt i standardów technologicznych produkcji, gdzie dobrostan zwierząt należy rozumieć jako równowagę pomiędzy osobnikiem i środowiskiem poprzez brak odczuć negatywnych (strach, ból) i obecność odczuć pozytywnych (komfort, przyjemność). Pojęcie „standardy technologiczne” zawiera zbiór wymagań, łącznie z parametrami technicznymi, rozwiązaniami funkcjonalnymi, wyposażeniem technicznym i technologicznym oraz elementami infrastruktury technicznej spełniającymi potrzeby dobrostanu zwierząt, oraz ochrony środowiska.

Bezpośrednio programu dotyczy rozdział 3 Ustawy, zawierający w art. 12 – 14 przepisy o ochronie i warunkach utrzymania zwierząt gospodarskich, rozdział 7 zawierający przepisy związane z transportem zwierząt oraz rozdział 10 w części dotyczącej uboju zwierząt.

Uwagi i wnioski zawarte w niniejszej publikacji opierają się na Konwencjach, Dyrektywach, Decyzjach, ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących w Polsce i Unii Europejskiej.

Przy opracowaniu wykorzystano obowiązujące przepisy prawne, dane statystyczne i opracowania Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Katowicach, zalecenia Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej, opracowania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz dane i opracowania Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

Program został opracowany na zlecenie Zarządu Województwa Śląskiego. Obejmuje on zakres tematyczny dotyczący Obszarów wiejskich i rolnictwa.

1. LEGISLACJA W ZAKRESIE OCHRONY I DOBROSTANU ZWIERZĄT

Legislacja krajowa

Ochrona zwierząt.

Dz.U.2020.638 t.j. | ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Minimalne warunki utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej.

Dz.U.2019.1966 t.j. | rozporządzenie z dnia 28 czerwca 2010 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Wymagania i sposób postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej.

Dz.U.2010.56.344 | rozporządzenie z dnia 15 lutego 2010 r. | [Akt obowiązujący](#)

Warunki, tryb i sposób wydawania zezwoleń na wprowadzenie dotychczas niestosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt.

Dz.U.2007.101.682 | rozporządzenie z dnia 22 maja 2007 r. | [Akt obowiązujący](#)

Sposób ustalania poziomu obsady kurcząt brojlerów w kurniku, w którym są one utrzymywane.

Dz.U.2009.223.1784 | rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Warunki kadrowe, organizacyjne i techniczne, jakie powinien spełniać podmiot upoważniony do prowadzenia szkolenia w zakresie przepisów dotyczących ochrony kurcząt brojlerów, oraz wzór zaświadczenia o ukończeniu szkolenia.

Dz.U.2009.210.1620 | rozporządzenie z dnia 24 listopada 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Kwalifikacje osób uprawnionych do zawodowego uboju oraz warunki i metody uboju i uśmiercania zwierząt.

Dz.U.2019.423 t.j. | rozporządzenie z dnia 9 września 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

System identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Dz.U.2019.1149 t.j. | ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. | Akt obowiązujący

Ochrona przyrody. Dz.U.2020.55 t.j. | ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. | tekst jednolity | Akt obowiązujący

Ochrona zdrowia zwierząt oraz zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt.

Dz.U.2020.1421 t.j. | ustawa z dnia 11 marca 2004 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Sposób ustalania weterynaryjnego numeru identyfikacyjnego.

Dz.U.2008.193.1193 | rozporządzenie z dnia 16 października 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

Dz.U.2018.818 | rozporządzenie z dnia 25 kwietnia 2018 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zakres i sposób prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzory tej dokumentacji i ewidencji.

Dz.U.2011.224.1347 | rozporządzenie z dnia 29 września 2011 r. | [Akt obowiązujący](#)

Maksymalna wysokość wynagrodzenia lekarzy weterynarii za dokonanie szczepienia psa przeciwko wściekliźnie.

Dz.U.2005.99.828 | rozporządzenie z dnia 24 maja 2005 r. | **Akt obowiązujący**

Wysokość kar pieniężnych za naruszenia określone w przepisach o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt dotyczące postępowania z produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego i produktami pochodnymi.

Dz.U.2014.629 | rozporządzenie z dnia 2 maja 2014 r. | **Akt obowiązujący**

Wzór dokumentu handlowego stosowanego przy przewozie, wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych.

Dz.U.2014.1222 | rozporządzenie z dnia 19 sierpnia 2014 r. | **Akt obowiązujący**

Szczegółowy tryb i sposób zgłaszania wniosku o uznanie terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub regionu położonego na tym terytorium za urzędowo wolne od danej choroby zakaźnej zwierząt oraz dokumentacja, jaka powinna być dołączona do tego wniosku.

Dz.U.2007.86.577 | rozporządzenie z dnia 27 kwietnia 2007 r. | **Akt obowiązujący**

Określenie jednostek chorobowych, sposobu prowadzenia kontroli oraz zakresu badań kontrolnych zakażeń zwierząt.

Dz.U.2019.2161 t.j. | rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2004 r. | tekst jednolity | **Akt obowiązujący**

Zwalczanie wścieklizny.

Dz.U.2005.13.103 | rozporządzenie z dnia 7 stycznia 2005 r. | **Akt obowiązujący**

Zwalczanie choroby niebieskiego języka.

Dz.U.2012.1158 | rozporządzenie z dnia 12 października 2012 r. | **Akt obowiązujący**

Zwalczanie grypy ptaków.

Dz.U.2007.239.1752 | rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2007 r. | **Akt obowiązujący**

Zwalczanie rzekomego pomoru drobiu.

Dz.U.2005.158.1330 | rozporządzenie z dnia 29 lipca 2005 r. | **Akt obowiązujący**

Zarządzenie środków związanych z wystąpieniem wysoce zjadliwej grypy ptaków.

Dz.U.2017.722 | rozporządzenie z dnia 4 kwietnia 2017 r. | **Akt obowiązujący**

Środki dotyczące przywozu ptaków domowych towarzyszących podróżnym w związku z zagrożeniem wystąpienia grypy ptaków.

Dz.U.2007.208.1508 | rozporządzenie z dnia 30 października 2007 r. | **Akt obowiązujący**

Zarządzenie środków podejmowanych w związku z ryzykiem wystąpienia wysoce zjadliwej grypy ptaków.

Dz.U.2019.2368 | rozporządzenie z dnia 25 listopada 2019 r. | **Akt obowiązujący**

Środki podejmowane w związku z wystąpieniem u dzikich ptaków wysoce zjadliwej grypy ptaków.

Dz.U.2008.54.331 | rozporządzenie z dnia 21 marca 2008 r. | **Akt obowiązujący**

Wprowadzenie programu wczesnego wykrywania występowania zakażeń wirusem klasycznego pomoru świń na lata 2018-2020.

Dz.U.2018.33 | rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2017 r. | **Akt obowiązujący**

Zwalczanie klasycznego pomoru świń.

Dz.U.2007.2.17 | rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2006 r. | **Akt obowiązujący**

Sposób i tryb zwalczania choroby pęcherzykowej świń.

Dz.U.2008.40.237 | rozporządzenie z dnia 26 lutego 2008 r. | **Akt obowiązujący**

Zarządzenie odstrzału sanitarnego dzików.

Dz.U.2016.229 | rozporządzenie z dnia 19 lutego 2016 r. | **Akt obowiązujący**

Wysokość ryczałtu za wykonanie odstrzału sanitarnego dzików.

Dz.U.2018.2194 | rozporządzenie z dnia 15 listopada 2018 r. | **Akt obowiązujący**

Wprowadzenie programu mającego na celu poszerzenie wiedzy o ryzyku wystąpienia przewlekłej wyniszczającej choroby (CWD) jeleniowatych na lata 2018-2020.

Dz.U.2018.325 | rozporządzenie z dnia 2 lutego 2018 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie gruźlicy bydła.

Dz.U.2004.258.2585 | rozporządzenie z dnia 23 listopada 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie zarazy płucnej bydła.

Dz.U.2007.178.1261 | rozporządzenie z dnia 14 września 2007 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie enzootycznej białaczki bydła.

Dz.U.2008.47.278 | rozporządzenie z dnia 5 marca 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu zwalczania zakaźnego zapalenia nosa i tchawicy/otrętu bydła oraz wirusowej biegunki bydła i choroby błon śluzowych w wybranych stadach bydła.

Dz.U.2017.1722 | rozporządzenie z dnia 4 sierpnia 2017 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie brucelozy.

Dz.U.2005.79.690 | rozporządzenie z dnia 20 kwietnia 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie wąglika.

Dz.U.2005.88.750 | rozporządzenie z dnia 5 maja 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt akwakultury.

Dz.U.2015.781 t.j. | rozporządzenie z dnia 6 lutego 2009 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu mającego na celu poszerzenie wiedzy o ryzyku wystąpienia chorób zakaźnych w rodzinach pszczelich.

Dz.U.2013.1577 | rozporządzenie z dnia 5 grudnia 2013 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zwalczanie zgnilca amerykańskiego pszczoł.

Dz.U.2016.1123 | rozporządzenie z dnia 11 lipca 2016 r. | [Akt obowiązujący](#)

Sposób i tryb zwalczania niektórych chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania.

Dz.U.2004.158.1659 | rozporządzenie z dnia 24 czerwca 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowy sposób i tryb zwalczania pryszczycy.

Dz.U.2006.28.205 | rozporządzenie z dnia 10 lutego 2006 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowy sposób i tryb zwalczania afrykańskiego pomoru koni.

Dz.U.2004.131.1408 | rozporządzenie z dnia 18 maja 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu zwalczania wścieklizny na lata 2019-2021.

Dz.U.2019.356 | rozporządzenie z dnia 12 lutego 2019 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu mającego na celu wykrycie występowania zakażeń wirusami wywołującymi grype ptaków (Avian influenza) na lata 2020-2022.

Dz.U.2020.445 | rozporządzenie z dnia 5 marca 2020 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu zwalczania gąbczastej encefalopatii bydła na lata 2018-2020.

Dz.U.2017.2403 | rozporządzenie z dnia 8 grudnia 2017 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkyego u świń.

Dz.U.2018.513 | rozporządzenie z dnia 23 lutego 2018 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach indyków hodowlanych" na 2015 r.

Dz.U.2015.221 | rozporządzenie z dnia 6 lutego 2015 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach indyków hodowlanych" na lata 2020-2022.

Dz.U.2020.188 | rozporządzenie z dnia 24 stycznia 2020 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach indyków rzeźnych" na lata 2019-2021.

Dz.U.2019.352 | rozporządzenie z dnia 8 lutego 2019 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach kur niosek gatunku Gallus gallus" na lata 2019 i 2020.

Dz.U.2019.346 | rozporządzenie z dnia 8 lutego 2019 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach kur hodowlanych gatunku Gallus gallus" na lata 2020-2022.

Dz.U.2020.200 | rozporządzenie z dnia 24 stycznia 2020 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie "Krajowego programu zwalczania niektórych serotypów Salmonella w stadach brojlerów gatunku kura (Gallus gallus)" na lata 2020-2022.

Dz.U.2020.202 | rozporządzenie z dnia 24 stycznia 2020 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wprowadzenie programu wykrywania występowania zakażeń wirusem choroby niebieskiego języka na lata 2020-2022.

Dz.U.2020.212 | rozporządzenie z dnia 28 stycznia 2020 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zakres, sposób i terminy przekazywania informacji o występowaniu chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania i rejestracji oraz o wynikach monitorowania chorób odzwierzęcych i odzwierzęcych czynników chorobotwórczych, a także związanej z nimi oporności na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Dz.U.2005.242.2045 | rozporządzenie z dnia 25 listopada 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)

Określenie wykazu chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi rejestracji.

Dz.U.2012.1304 | rozporządzenie z dnia 19 listopada 2012 r. | [Akt obowiązujący](#)

Sposób i warunki wprowadzania czasowych zakazów opuszczania ogniska choroby zakaźnej zwierząt oraz czasowych ograniczeń w ruchu osobowym lub pojazdów.

Dz.U.2005.169.1423 | rozporządzenie z dnia 26 sierpnia 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)

Przeprowadzanie ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliźnie.

Dz.U.2013.1737 | rozporządzenie z dnia 17 grudnia 2013 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zakres i sposób prowadzenia dokumentacji lekarsko-weterynaryjnej i ewidencji leczenia zwierząt oraz wzory tej dokumentacji i ewidencji.

Dz.U.2011.224.1347 | rozporządzenie z dnia 29 września 2011 r. | [Akt obowiązujący](#)

Sposób prowadzenia dokumentacji związanej ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt.

Dz.U.2017.1388 | rozporządzenie z dnia 4 lipca 2017 r. | [Akt obowiązujący](#)

Maksymalna wysokość wynagrodzenia lekarzy weterynarii za dokonanie szczepienia psa przeciwko wściekliźnie.

Dz.U.2005.99.828 | rozporządzenie z dnia 24 maja 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)

Zakres i warunki współpracy organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów w tworzeniu planów gotowości zwalczania chorób zakaźnych zwierząt.

Dz.U.2004.129.1372 | rozporządzenie z dnia 26 maja 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Współpraca organów Inspekcji Weterynaryjnej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Państwowej Inspekcji Farmaceutycznej, Inspekcji Handlowej, Inspekcji Transportu Drogowego, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz jednostek samorządu terytorialnego przy zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, w tym chorób odzwierzęcych.

Dz.U.2006.83.575 | rozporządzenie z dnia 25 kwietnia 2006 r. | [Akt obowiązujący](#)

Rzeczoznawcy wyznaczeni przez powiatowego lekarza weterynarii do przeprowadzenia szacowania.

Dz.U.2009.142.1161 | rozporządzenie z dnia 30 lipca 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szkolenie z zakresu objawów klinicznych, epidemiologii oraz interpretacji wyników badań laboratoryjnych, odnoszących się do niektórych przenośnych gąbczastych encefalopatii.

Dz.U.2019.2184 t.j. | rozporządzenie z dnia 20 czerwca 2008 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Wykaz chorób zakaźnych zwierząt, dla których sporządza się plany gotowości ich zwalczania.

- Dz.U.2015.440 t.j. | rozporządzenie z dnia 21 listopada 2008 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)
Wykaz chorób zakaźnych zwierząt podlegających notyfikacji w Unii Europejskiej oraz zakres, sposób i terminy przekazywania informacji o tych chorobach.
- Dz.U.2014.321 t.j. | rozporządzenie z dnia 1 lutego 2006 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)
Wzór i szczegółowy sposób prowadzenia rejestru psów szczepionych przeciwko wściekliznie oraz wzór zaświadczenia o szczepieniu psa przeciwko wściekliznie.
- Dz.U.2004.160.1672 | rozporządzenie z dnia 28 czerwca 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Rekompensaty za nieprzerwane nieutrzymywanie świń w gospodarstwie.
- Dz.U.2015.1435 | rozporządzenie z dnia 1 września 2015 r. | [Akt obowiązujący](#)
Ochrona zdrowia zwierząt oraz zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt.
- Dz.U.2020.1421 t.j. | ustawa z dnia 11 marca 2004 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do niektórych gatunków zwierząt.
- Dz.U.2015.98 | rozporządzenie z dnia 15 stycznia 2015 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia punktu kopulacyjnego.
- Dz.U.2004.156.1638 | rozporządzenie z dnia 22 czerwca 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia miejsc gromadzenia zwierząt.
- Dz.U.2004.100.1010 | rozporządzenie z dnia 26 kwietnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia działalności w zakresie obrotu zwierzętami, pośrednictwa w tym obrocie lub skupu zwierząt.
- Dz.U.2008.122.790 | rozporządzenie z dnia 25 czerwca 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia działalności w zakresie zarobkowego przewozu zwierząt lub przewozu zwierząt wykonywanego w związku z prowadzeniem innej działalności gospodarczej.
- Dz.U.2004.100.1012 | rozporządzenie z dnia 26 kwietnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do nasienia bydła.
- Dz.U.2014.69 t.j. | rozporządzenie z dnia 20 maja 2009 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do nasienia owiec, kóz i koniowatych oraz komórek jajowych i zarodków owiec, kóz, koniowatych i świń.
- Dz.U.2016.844 t.j. | rozporządzenie z dnia 10 marca 2011 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do nasienia świń.
- Dz.U.2013.1016 | rozporządzenie z dnia 5 sierpnia 2013 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne przy przywozie i przemieszczaniu koniowatych.
- Dz.U.2004.100.1020 | rozporządzenie z dnia 28 kwietnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne przy przywozie bydła, świń, owiec i kóz oraz wymagania, jakim powinny odpowiadać świadectwa zdrowia takich zwierząt.
- Dz.U.2004.131.1413 | rozporządzenie z dnia 26 maja 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne w handlu owcami i kozami.
- Dz.U.2006.11.57 | rozporządzenie z dnia 10 stycznia 2006 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne w handlu bydłem i świnią.
- Dz.U.2006.11.58 | rozporządzenie z dnia 10 stycznia 2006 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do zarodków bydła.
- Dz.U.2004.108.1152 | rozporządzenie z dnia 30 kwietnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne niezbędne do uzyskania i zachowania uznania stada lub gospodarstwa za urzędowo wolne lub wolne od chorób zakaźnych zwierząt.
- Dz.U.2005.126.1058 | rozporządzenie z dnia 27 czerwca 2005 r. | [Akt obowiązujący](#)
Szczegółowe wymagania weterynaryjne mające zastosowanie do drobiu i jaj wylęgowych.

Dz.U.2013.1301 | rozporządzenie z dnia 27 września 2013 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia działalności w zakresie sektora akwakultury.

Dz.U.2008.190.1167 | rozporządzenie z dnia 14 października 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia miejsc kwarantanny, stacji kwarantanny, miejsc odpoczynku zwierząt, miejsc przeładunku zwierząt oraz miejsc wymiany wody przy transporcie zwierząt akwakultury.

Dz.U.2019.2103 t.j. | rozporządzenie z dnia 2 lutego 2009 r. | tekst jednolity | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia schronisk dla zwierząt.

Dz.U.2004.158.1657 | rozporządzenie z dnia 23 czerwca 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla chowu lub hodowli zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie.

Dz.U.2004.215.2188 | rozporządzenie z dnia 13 września 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wymagania weterynaryjne, jakie powinien spełniać drób przeznaczony do odtworzenia zasobów ptactwa łownego w handlu.

Dz.U.2008.131.835 | rozporządzenie z dnia 30 czerwca 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia działalności w zakresie organizowania targów, wystaw, pokazów lub konkursów zwierząt.

Dz.U.2008.11.67 | rozporządzenie z dnia 4 stycznia 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną na podstawie przepisów o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

Dz.U.2018.818 | rozporządzenie z dnia 25 kwietnia 2018 r. | [Akt obowiązujący](#)

Sposób ustalania weterynaryjnego numeru identyfikacyjnego.

Dz.U.2008.193.1193 | rozporządzenie z dnia 16 października 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wysokość opłaty związanej z wydaniem paszportu dla przemieszczanych w celach niehandlowych zwierząt domowych towarzyszących podróżnym.

Dz.U.2015.1574 | rozporządzenie z dnia 16 września 2015 r. | [Akt obowiązujący](#)

Opłaty za wydanie rejestru zwierząt, rejestru występów gościnnych, paszportów zwierząt oraz ustalanie indywidualnego numeru rejestracji cyrku.

Dz.U.2008.3.17 | rozporządzenie z dnia 27 grudnia 2007 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wykaz przejść granicznych, na których organy celne przeprowadzają kontrole przemieszczanych w celach niehandlowych zwierząt domowych towarzyszących podróżnym.

Dz.U.2016.190 | rozporządzenie z dnia 1 lutego 2016 r. | [Akt obowiązujący](#)

Legislacja UE

Problemy zdrowotne zwierząt wpływające na handel wewnątrzwspólnotowy bydłem i trzodą chlewną.

Dz.U.U.E.L.1964.121.1977 | dyrektywa z dnia 25 czerwca 1964 r. | [Akt obowiązujący](#)

Warunki zdrowotne zwierząt regulujące handel wewnątrzwspólnotowy owcami i kozami.

Dz.U.U.E.L.1991.46.19 | dyrektywa z dnia 28 stycznia 1991 r. | [Akt obowiązujący](#)

Warunki zdrowia zwierząt regulujące przywóz do oraz tranzyt przez terytorium Wspólnoty niektórych żywych zwierząt kopytnych, zmiana dyrektyw 90/426/EWG oraz 92/65/EWG i uchylenie dyrektywy 72/462/EWG.

Dz.U.U.E.L.2004.139.320 | dyrektywa z dnia 26 kwietnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Warunki zdrowotne zwierząt, regulujące przemieszczanie i przywóz zwierząt z rodziny koniowatych z państw trzecich (wersja ujednolicona).

Dz.U.U.E.L.2010.192.1 | dyrektywa z dnia 30 listopada 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Warunki zdrowotne zwierząt, regulujące handel wewnątrzwspólnotowy i przywóz z państw trzecich drobiu i jaj wylęgowych (wersja ujednolicona).

Dz.U.U.E.L.2009.343.74 | dyrektywa z dnia 30 listopada 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Wymogi w zakresie zdrowia zwierząt akwakultury i produktów akwakultury oraz zapobiegania niektórym chorobom zwierząt wodnych i zwalczania tych chorób.

Dz.U.U.E.L.2006.328.14 | dyrektywa z dnia 24 października 2006 r. | [Akt obowiązujący](#)

Wymagania dotyczące zdrowia zwierząt regulujące handel i przywóz do Wspólnoty zwierząt, nasienia, komórek jajowych i zarodków nieobjętych wymaganiami dotyczącymi zdrowia zwierząt ustanowionymi w szczególnych zasadach Wspólnoty określonych w załączniku A pkt I do dyrektywy 90/425/EWG.

Dz.U.U.E.L.1992.268.54 | dyrektywa z dnia 13 lipca 1992 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Warunki zdrowotne zwierząt wymagane w handlu wewnątrzwspólnotowym oraz w przywozie zamrożonego nasienia bydła domowego.

Dz.U.U.E.L.1988.194.10 | dyrektywa z dnia 14 czerwca 1988 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Warunki zdrowotne zwierząt, regulujące handel wewnątrzwspólnotowy oraz przywóz z państw trzecich zarodków bydła domowego.

Dz.U.U.E.L.1989.302.1 | dyrektywa z dnia 25 września 1989 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Warunki sanitarne odnośnie do zwierząt mające zastosowanie w handlu wewnątrzwspólnotowym nasieniem trzody chlewnej oraz w przywozie.

Dz.U.U.E.L.1990.224.62 | dyrektywa z dnia 26 czerwca 1990 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Przemieszczanie o charakterze niehandlowym zwierząt domowych oraz uchylenie rozporządzenia (WE) nr 998/2003.

Dz.U.U.E.L.2013.178.1 | rozporządzenie z dnia 12 czerwca 2013 r. | [Akt obowiązujący](#)

Regulacje szczegółowe

Przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego).

Ochrona zwierząt podczas ich uśmiercania.

Dz.U.U.E.L.2009.303.1 | rozporządzenie z dnia 24 września 2009 r. | [Akt obowiązujący](#)

Minimalne normy ochrony cieląt (wersja skodyfikowana).

Dz.U.U.E.L.2009.10.7 | dyrektywa z dnia 18 grudnia 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Minimalne normy ochrony świń (wersja skodyfikowana).

Dz.U.U.E.L.2009.47.5 | dyrektywa z dnia 18 grudnia 2008 r. | [Akt obowiązujący](#)

Stosowanie dyrektywy Rady 2008/120/WE ustanawiającej minimalne normy ochrony świń, w odniesieniu do środków ograniczających potrzebę obcinania ogonów.

Dz.U.U.E.L.2016.62.20 | zalecenie z dnia 8 marca 2016 r. | [Akt obowiązujący](#)

Minimalne normy dotyczące ochrony kur niosek.

Dz.U.U.E.L.1999.203.53 | dyrektywa z dnia 19 lipca 1999 r. | [Akt obowiązujący](#)

Ochrona zwierząt podczas transportu i związane z tym działania oraz zmiana dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenia (WE) nr 1255/97.

Dz.U.U.E.L.2005.3.1 | rozporządzenie z dnia 22 grudnia 2004 r. | [Akt obowiązujący](#)

2. STAN PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ I PRZEMYSŁU MIĘSNEGO W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM

Według danych GUS w 2017 roku w województwie śląskim było 145,5 tys. sztuk zwierząt gospodarskich, na 100 ha użytków rolnych przypadało 39,2 zwierzęta gospodarskie.

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich w województwie śląskim wg danych GUS z grudnia **2018 roku**, wynosiło:

- Bydło- 124,839 tys. sztuk w tym krowy- 46,214 tys. sztuk,
- Owce- 7,651 tys. sztuk,
- Drób kurzy- 7908,499 tys. sztuk,
- Świnie- 214,494 tys. sztuk w tych lochy- 17,819 tys. sztuk.

Dla zobrazowania zmian zachodzących w rolnictwie pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich w województwie śląskim wg danych Powszechnego Spisu Rolnego z roku **2010**, wynosiło:

- bydła – 128,5 tys. Szt., w tym krów – 53,8 tys. szt.,
- trzody chlewnej – 350,3 tys. Szt., w tym loch – 33,7 tys. szt.,
- owiec – 14,6 tys. szt.,
- koni – 8,7 tys. szt.,
- kóz – 8,7 tys. szt.,
- królików (samic) – 43,7 tys. szt.,
- drobiu ogółem – 10892,2 tys. szt.,
- królików (samic reprodukcyjnych) – 66,5 tys. szt.,
- pozostałych futerkowych (samic reprodukcyjnych) – 7,8 tys. szt.

W 2020 przeprowadzony zostanie kolejny spis rolny będzie można wtedy szczegółowo ocenić zmiany zachodzące w rolnictwie na terenie województwa śląskiego. Porównując dane z 2010 i 2018 widać, że na przestrzeni lat pogłowie wszystkich gatunków zwierząt gospodarskich w województwie śląskim zmalało.

Sytuacja ta jest spowodowana wieloma czynnikami, ale przede wszystkim szeroko rozumianymi zmianami zachodzącymi w rolnictwie. Zarówno ograniczanie znaczenia małych gospodarstw, duża pracochłonność w produkcji zwierzęcej jak też przenoszenie miejskiego stylu życia na obszary wiejskie nie sprzyja utrzymywaniu zwierząt, szczególnie w małych gospodarstwach czy przydomowych zagrodach.

W 2018 r. w Polsce uzyskano następujący poziom produkcji podstawowych produktów zwierzęcych:

- żywiec rzeźny ogółem – 7111,5 tys. ton,
- mleko – 13767,8 mln litrów,
- jaja kurze – 11814,3 mln sztuk,
- przeciętna roczna wydajność mleka od 1 krowy wyniosła 5747 litrów,
- nieśność kur 217 sztuk od jednej nioski,
- wydajność wełny od 1 owcy 3,3 kg.

Produkcja żywca rzeźnego ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych ogółem wyniosła:

- 484,8 kg żywca,
- mleka 939 litrów.

BYDŁO

W grudniu 2017 r. pogłowie bydła w województwie śląskim liczyło 120,1 tys. szt.

Pogłowie krów liczyło 44,2 tys. szt. W tym pogłowie krów mlecznych wyniosło 40,9 tys. szt., tj. 92,5% ogólnej liczby krów w województwie.

Liczebność stada bydła w województwie śląskim stanowiła 2,0% pogłowia bydła w kraju.

Obsada bydła w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych w grudniu 2017 r. wynosiła 32,0 szt.

Aktualnie w kraju chów bydła jest prowadzony w oborach stanowiskowych (uwięziowych) i wolnostanowiskowych (bezuwięziowych). Obory stanowiskowe dla bydła są stosowane głównie w gospodarstwach małych i średniej wielkości o obsadzie do ok. 30 krów mlecznych. Obory wolnostanowiskowe stosowane są w gospodarstwach o obsadzie 40 lub więcej krów mlecznych.

TRZODA CHLEWNA

W grudniu 2017 r. pogłowie trzody chlewnej w województwie śląskim liczyło 241,2 tys. szt. Udział trzody chlewnej województwa w krajowym pogłowie tych zwierząt wyniósł 2,0%. Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych w województwie w grudniu 2017 r. wynosiła 64,0 szt., wobec 81,0 szt. w kraju

Na przestrzeni ostatnich lat sytuacja gospodarstw rolnych utrzymujących trzodę chlewną znacząco się zmieniała. Jeszcze przed wejściem Polski do Unii Europejskiej gospodarstw tych było bardzo dużo, zdecydowana większość posiadała niewiele świń, większość do 10 sztuk rocznie. Jednak ciągle spadająca opłacalność jednostkowa produkcji, wprowadzenie wymogów unijnych oraz związana z nimi biurokracja, normy środowiskowe i wzrastające koszty bioasekuracji związane z rozprzestrzenianiem się afrykańskiego pomoru świń /ASF/ spowodowały, że obecnie większość takich gospodarstw po prostu nie utrzymuje już trzody chlewnej. Sytuacja w chowie i hodowli świń i produkcji mięsa wieprzowego jest bardzo niestabilna i jakiegokolwiek przewidywania rozwoju tego sektora są bardzo trudne, oprócz innych czynników już choćby ze względu na nieprzewidywalność rozprzestrzenienia się afrykańskiego pomoru świń. Należy jednak zakładać, że ze względu na uwarunkowania ekonomiczne, środowiskowe i biasekuracyjne /ASF/ ubywać będzie w dalszym ciągu gospodarstw utrzymujących trzodę chlewną. Pozostaną jedynie duże wyspecjalizowane gospodarstwa, które sprostają wyzwaniom obecnym czasom oraz niewielka ilość gospodarstw utrzymujących po kilka świń na potrzeby własne.

W Polsce stosuje się system utrzymania ściółkowy i bezściółkowy. Wyróżniamy chlewnie na płytkiej ściółce, głębokiej ściółce i na posadzkach o dużym stopniu nachylenia.

Na aktualną sytuację w chowie trzody chlewnej mają wpływ niekorzystne uwarunkowania ekonomiczne produkcji w tym głównie niskie ceny żywca wieprzowego i trudności z ich zbytem. Ogromne znaczenie ma oczywiście panujący w kraju Afrykański pomór świń który jest powodem ograniczeń w chowie i hodowli co ma wpływ na ciągłe wahania na rynku.

OWCE

W grudniu 2017 r. pogłowie owiec liczyło 13,4 tys. szt.

W województwie śląskim jest duże zróżnicowanie jeśli chodzi o liczbę gospodarstw utrzymujących owce. Najwyższą obsadę owiec mają powiaty cieszyński, bielski, żywiecki i pszczyński. Związane to jest z dużym udziałem trwałych użytków zielonych na południu województwa. W pozostałych powiatach obsada owiec nie różni się istotnie od średniej krajowej.

Podstawowym kierunkiem użytkowania owiec w obecnych warunkach jest produkcja materiału rzeźnego. Dodatkowo na opłacalność produkcji może wpływać użytkowanie mleczne i prawidłowe zagospodarowanie wełny i skór.

W naszym klimacie powszechnie przyjęte jest przetrzymywanie owiec w pomieszczeniach zamkniętych. Jedynie na Podbeskidziu w okresie żywienia pastwiskowego owce przez cały okres wypasu pozostają na halach.

KONIE

Stan pogłowia koni w województwie jest niewielki i koncentruje się prawie wyłącznie w sektorze prywatnym. Zróżnicowanie obsady w powiatach jest niewielkie, jedynie w powiecie żywieckim obsada jest nieco większa co związane jest z wykorzystywaniem konia jako siły pociągowej w trudnych podgórskich warunkach.

W gospodarstwach hodowlanych konie utrzymywane są w specjalnie budowanych stajniach. W większości z nich konie utrzymywane są w systemie boksowym. Hodowlą profesjonalną w województwie zajmuje się około 700 hodowców zrzeszonych w Śląsko-Opolskim Związku Hodowli Koni. Utrzymują oni od kilku do kilkudziesięciu sztuk koni.

Główne kierunki użytkowania koni w województwie:

- sportowo-turystyczne i agroturystyka;
- mięsne: dotuczanie koni starszych i eksport młodych koni mięsnych;
- robocze - realizowane w niewielkim zakresie w małych i średnich gospodarstwach rolnych oraz leśnictwie.

DRÓB

Liczebność stada drobiu w grudniu 2017 r. ukształtowała się na poziomie 8648,7 tys. szt. Udział województwa śląskiego w krajowym pogłowie drobiu ogółem wyniósł 4,5%. Drób kurzy stanowił 97,9% pogłowia drobiu ogółem i w grudniu 2017 r. liczył 8470,9 tys. szt.

Pogłowie drobiu kurzego skoncentrowane jest przede wszystkim w części centralnej i na południu województwa w powiatach rybnickim, mikołowskim, pszczyńskim i wodzisławskim. Tam produkcja oparta jest głównie o chów drobiu w systemie fermowym na fermach o skali produkcji od kilku do kilkudziesięciu tysięcy sztuk w jednym cyklu produkcyjnym. W pozostałych powiatach produkcja odbywa się przede wszystkim w systemie chowu przydomowego w gospodarstwach rolnych o wielokierunkowej produkcji zwierzęcej.

W całym województwie działa 625 ferm drobiu, w tym 262 ferm produkujących jaja spożywcze i 295 fermy produkujące drób rzeźny.

Tabela 1.

Liczba i rozmieszczenie ferm drobiu w województwie śląskim

powiat	hodowla zarodowa	reprodukcja	odchowalnia	zakład wylęgu drobiu	drób rzeźny	drób towarowy (jaja konsumpcyjne w tym sprzedaż bezpośrednia)
Będzin	0	1	0	0	8	3
Bielsko Biała	0	4	1	1	9	54
Cieszyn	0	9	4	2	40	12
Częstochowa	0	8	0	0	29	6
Gliwice	0	1	2	1	20	17
Katowice	0	0	0	0	4	2
Kłobuck	0	0	0	0	17	24
Lubliniec	0	2	1	0	36	16
Myszków	0	0	0	1	6	4
Pszczyna	0	3	2	0	44	92
Racibórz	0	0	1	0	24	4
Rybnik	0	1	0	0	4	12
Tarnowskie Góry	0	4	5	2	20	1
Tychy	0	4	1	1	9	9
Wodzisław Śląski	0	1	1	1	8	3
Zawiercie	0	1	0	2	16	0
Żywiec	0	0	0	0	1	3

Kurczęta rzeźne utrzymywane są niemal wyłącznie w budynkach, na ściółce słomistej lub trocinach. Nioski utrzymywane są przede wszystkim w klatkach wielopoziomowych. Pozostałe systemy utrzymania to chów ściółkowy oraz klatkowo-ściółkowy, a także z dostępem do wybiegu na wolnym powietrzu.

Wyposażenie polskich ferm drobiowych odpowiada w praktyce wyposażeniu podobnych systemów utrzymania w krajach Unii Europejskiej.

Zróźnicowanie wielkości pogłowia i obsady zwierząt w poszczególnych powiatach województwa jest duże. Wynika to po części z przyczyn obiektywnych powodowanych bardzo zróżnicowaną jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej, ale głównie z wahań cen na produkty zwierzęce, popytu i opłacalności hodowli.

Znacząca część pogłowia zwierząt nadal skoncentrowana jest w gospodarstwach indywidualnych.

Procesy przemian w strukturze gospodarstw zmieniają się na skutek kwotowania produkcji, dopłat bezpośrednich oraz standaryzacji gospodarstw spełniających wymagania wzajemnej zgodności i Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

Technologie produkcji zwierzęcej wymagają coraz większej skali produkcji. W perspektywie roku 2030 udział obór w gospodarstwach o pow. 1-2 ha jeszcze ulegnie zmniejszeniu, gdyż nie sprostają one wymogom ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt. Produkcję z tych gospodarstw przejmą gospodarstwa dysponujące oborami wolnostanowiskowymi na 30 - 200 szt. krów mlecznych, które gwarantują dobrostan zwierząt i bezpieczną produkcję. Nastąpi dalsze zwiększanie skali produkcji w gospodarstwach z trzodą chlewną, które zmuszone zostaną do inwestycji związanych z ochroną środowiska i dobrostanem zwierząt. Podobny trend zostanie zachowany w produkcji drobiarskiej.

Dominującą pozycję w liczebności pogłowia zwierząt w województwie zajmuje drób i trzoda chlewna. Dopiero trzecią pozycję zajmuje bydło.

W 2018 r. w Polsce wyprodukowano:

- 7111,5 tys. ton żywca rzeźnego ogółem,
- W przeliczeniu na wagę mięsa 5488,4 tys. ton ,
- W gospodarstwach indywidualnych 5970,1 tys. ton (produkcja żywca z tych gospodarstw stanowiła 84,0% produkcji krajowej).

Tabela 2.

Krajowa produkcja żywca rzeźnego w 2018 r. według gatunków

gatunek żywca	wielkość produkcji w tys. ton
wołowy łącznie z cielęcym	1103,2
wieprzowy	2529,7
barani	3,0
koński	17,7
drobiowy	3451,7

Struktura gatunkowa żywca rzeźnego w Polsce w 2018 roku

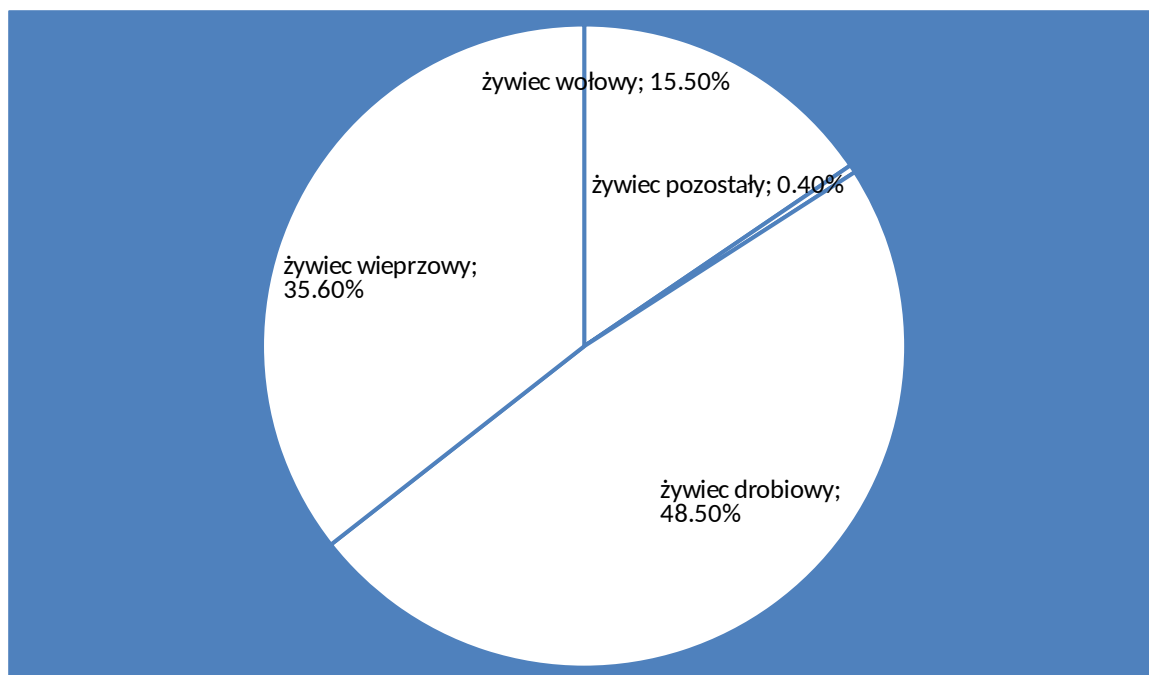


Tabela 3.

Produkcja żywca rzeźnego, mleka i jaj kurzych w 2018 roku w województwie śląskim

żywiec rzeźny ogółem [t]	mleko [tys. litrów]	jaja kurze [tys. sztuk]
279771	253557	396440

Produkcja żywca rzeźnego na jednego mieszkańca województwa jest zbyt mała, województwo nie jest samowystarczalne w produkcji żywca i mięsa i istnieje konieczność transportu żywca i gotowych wyrobów mięsnych z poza województwa. Główne drogi transportu żywca do województwa śląskiego przebiegają z następujących kierunków:

- północno-zachodniego – z Wielkopolski drogą krajową Nr 43 przez powiat gliwicki,
- północnego - drogą S-86 przez powiat częstochowski,
- zachodniego - z Dolnego Śląska autostradą A-4,
- południowego - przez przejścia graniczne z Republiką Czeską i dalej drogą krajową Nr 81.

Pozostały transport zwierząt ma charakter lokalny i prowadzi głównie do miejsc uboju, które znajdują się na terenie województwa.

Stan ilościowy i rozmieszczenie ubojni na terenie województwa przedstawiono w tabeli nr 4.

Tabela 4.

ROZMIESZCZENIE UBOJNI NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA OBSZARZE DZIAŁAŃ POSZCZEGÓLNYCH POWIATOWYCH INSPEKTORATÓW WETERYNARII

obszar działania PIW	ilość
PIW w Będzinie	8
PIW w Bielsku Białej	1
PIW w Cieszynie	4
PIW w Częstochowie	1
PIW w Gliwicach	3
PIW w Katowicach	0
PIW w Kłobucku	9
PIW w Lublińcu	2
PIW w Myszkowie	4
PIW w Pszczynie	3
PIW w Raciborzu	1
PIW w Rybniku	2
PIW w Tarnowskich Górach	8
PIW w Tychach	3
PIW w Wodzisławiu Śląskim	4
PIW w Zawierciu	2
PIW w Żywcu	1
RAZEM	56

W zakładach tych indywidualni rolnicy mogą zlecić dokonanie uboju zwierząt jeśli chcą umieścić mięso na rynku.

Należy nadmienić, że uboju zwierząt rzeźnych może dokonywać tylko osoba posiadająca kwalifikacje określone na podstawie przepisów o ochronie zwierząt.

Według danych z Wojewódzkiej Inspekcji Weterynarii w Katowicach w roku 2019 dokonano 4427 ubojów na użytek własny w gospodarstwach rolnych, w wyniku którego ubito:

- trzoda chlewna - 4072 sztuk,
- bydło do 6 miesięcy (cielęta) - 40 sztuk,
- owce - 309 sztuk,
- kozy - 6 sztuk.

II. OPIS PROGRAMU UPOWSZECHNIANIA USTAWY

Ustawa „O ochronie zwierząt” reguluje postępowanie ze zwierzętami:

- domowymi;
- gospodarskimi;
- wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych;

- wolno żyjącymi (dzikimi);
- obcymi faunie rodzimej;
- zwierzętami kręgowymi wykorzystywanymi w celach naukowych lub edukacyjnych.

Ponieważ przedmiotowy program skierowany jest do rolników, to swoim zakresem obejmie głównie zwierzęta gospodarskie, domowe i wolno żyjące, a zagadnienia w nim zawarte uwzględniają w szczególności: postępowanie, utrzymywanie zwierząt (dobrostan), transport, ubój i uśmiercanie zwierząt oraz zabiegi na zwierzętach.

Zgodnie z Kodeksem Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich (Codecs for the Welfare of Livestock) opracowanym przez specjalistów z Rady Dobrostanu Zwierząt (Farm Animals Welfare Council) poziom dobrostanu jest tym wyższy im w większym stopniu zapewnia się utrzymywanym zwierzętom pięć wolności. Są to:

- wolność od głodu i pragnienia,
- wolność od dyskomfortu,
- wolność od bólu, urazów i chorób,
- wolność od strachu i stresu,
- wolność do wyrażania naturalnych zachowań.

Zatem zwierzętom trzeba zapewnić:

- dostateczną ilość świeżej wody i paszy, pokrywającą potrzeby w zakresie wzrostu, zdrowotności i żywotności,
- wygodną powierzchnię do wypoczynku, możliwość schronienia się przed niekorzystnymi warunkami,
- prewencję, profilaktykę, szybką diagnostykę i skuteczne leczenie,
- eliminację czynników stresogennych,
- odpowiednią przestrzeń życiową i o ile to możliwe skład socjalny w grupie,
- życzliwy stosunek ludzi do obsługiwanych zwierząt.

Dążenie do zapewnienia wysokiego poziomu dobrostanu spowodowało, że niektóre technologie produkcji przestały już funkcjonować, a inne przestaną w najbliższym czasie, jeżeli nie będą poddane modyfikacji. Wymuszają to odpowiednie przepisy dotyczące np. chowu kur w klatkach, chowu świń na uwięzi, chowu gęsi na stłuszczone wątroby. Obecnie dobrostan zwierząt ma ogromne znaczenie. Wiele grup społecznych i ogromna ilość instytucji chce zajmować się ochroną zwierząt. Aby móc dobrostan zwierząt gospodarskich poprawiać zostały w 2020 roku wprowadzone zmiany w PROW co pozwoli zachęcić rolników do poprawy poziomu dobrostanu posiadanych zwierząt. Rekompensując rolnikowi straty finansowe jakie poniesie

zmniejszając chociażby obsadę zwierząt czy wypasając zwierzęta bez uwięzi na pastwisku. Wyrabiane są w ten sposób pewne zachowania które będą najprawdopodobniej kontynuowane w kolejnych latach.

1. Uwarunkowania programu

Województwo śląskie obejmuje tereny o dużym udziale gospodarstw małoobszarowych oraz znacznym wpływie tradycji społeczno-kulturowych na kształtowanie struktur rolniczych.

Liczba gospodarstw posiadających użytki rolne w województwie śląskim w czerwcu 2017 r. osiągnęła poziom 54,6 tys., co stanowiło 3,9% gospodarstw z użytkami rolnymi w kraju. Prawie 51 tys. gospodarstw rolnych to gospodarstwa posiadające powyżej 1ha użytków rolnych. W czerwcu 2017 r. ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w województwie śląskim wyniosła 420,6 tys. ha. Dominującą część użytków rolnych pod zasiewami stanowiły zboża (77,9%). Gospodarstwa z areałem powyżej 1ha użytków rolnych koncentrowały 99,3% użytków rolnych przeciętna powierzchnia użytków rolnych przypadająca na jedno gospodarstwo wyniosła w województwie śląskim 6,80 ha, przy czym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – 6,78 ha.

Według danych udostępnionych przez GUS w 2018 roku w województwie śląskim było 99483 osób pracujących w rolnictwie.

Liczba producentów rolnych wpisanych do ewidencji producentów w 2017 roku w województwie śląskim wynosiła- 94219.

Objęcie wszystkich gospodarstw rolnych prowadzących produkcję zwierzęcą szkoleniami i doradztwem na temat przestrzegania przepisów ustawy „O ochronie zwierząt” nie jest możliwe.

Dla sprawnej i efektywnej realizacji przebiegu upowszechniania ustawy przyjęto następujące zasady, wynikające z oceny sytuacji w produkcji zwierzęcej na terenie województwa śląskiego:

- Szkoleniami grupowymi będą objęte gospodarstwa o większej skali produkcji, w których efektywność zaangażowanych środków będzie największa.
- Szkolenia grupowe i doradztwo indywidualne będą skoncentrowane w powiatach i gminach o największej obsadzie inwentarza żywego.
- Gospodarstwom rolnym o niewielkiej skali produkcji utrzymującym 1-2 sztuki bydła lub kilka sztuk trzody chlewnej zapewnione zostaną materiały szkoleniowe w formie broszur i ulotek. Ulotki te powinny być proste i zrozumiałe i zawierać tylko podstawowe informacje na temat najważniejszych standardów produkcji, wydane w dużym nakładzie i powinny być dostępne w każdym urzędzie gminy.
- Gospodarstwa o dużej skali produkcji otrzymają materiały szkoleniowe zawierające komplet informacji na temat standardów produkcji i dobrostanu zwierząt.

- Upowszechnianie przepisów ustawy o ochronie zwierząt będzie realizowane w ścisłej współpracy ze związkami branżowymi np. związkiem hodowców, bydła, drobiu, trzody chlewnej, drobnego inwentarza itp. oraz przy okazji organizacji wystaw rolniczych i pokazów zwierząt. Imprezy te gromadzą dużą liczbę rolników i hodowców zwierząt przydomowych, a na szkoleniach i seminariach, organizowanych w czasie tych imprez frekwencja jest z reguły bardzo wysoka.
- Kluczową rolę we wdrażaniu i upowszechnianiu przepisów ustawy oraz koordynacji działań różnych instytucji powinien pełnić Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie.

Najczęstsze naruszenia przepisów ustawy „O ochronie zwierząt” w gospodarstwach rolnych dotyczą dwóch kwestii:

- Braku odpowiednich warunków dobrostanu (mikroklimat pomieszczeń, wentylacja, oświetlenie, hałas, zapylenie, dostęp do wybiegów, powierzchnia i kubatura przypadająca na jedno zwierzę).
- Błędy w żywieniu i pojeniu zwierząt.

Wnioski te potwierdzają wyniki kontroli prowadzonych w gospodarstwach rolnych województwa śląskiego roku przez Wojewódzki Inspektorat Weterynarii w Katowicach.

W latach 2017-2018 przeprowadzono kontrole przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt w **3330** gospodarstwach utrzymujących zwierzęta gospodarskie (drób, trzoda chlewna, bydło, owce, kozy, zwierzęta futerkowe i inne). Nieprawidłowości stwierdzono w **522** gospodarstwach to jest prawie **16%** kontrolowanych.

Tabela 5.

Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości

zwierzęta	rok 2017	rok 2018
Nioski	- niewłaściwe normy powierzchni przy utrzymywaniu drobiu oraz wyposażenie pomieszczeń; - niewystarczająca opieka nad chorym i rannym drobiem; - utrzymujący zwierzęta gospodarskie nie przechowują przez okres 3 lat wymaganej dokumentacji weterynaryjnej; - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu).	- utrzymujący zwierzęta gospodarskie nie przechowują przez okres 3 lat wymaganej dokumentacji weterynaryjnej, bądź dokumentacja ta prowadzona jest nierzetelnie; - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - zwierzętom nie zapewniono odpowiedniego wyposażenia pomieszczeń w zależności od rodzaju chowu; - zwierzętom nie zapewniono odpowiedniej

		powierzchni w zależności od rodzaju chowu.
Świnie	- niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - właściciel nie przechowuje przez okres 3 lat dokumentacji weterynaryjnej dotyczącej przebiegu leczenia, przeprowadzonych zabiegów weterynaryjnych oraz padłych zwierząt; - zwierzęta nie są dogłębnie z właściwą częstotliwością; - niewłaściwe normy powierzchni przy utrzymywaniu świń.	- właściciel nie przechowuje przez okres 3 lat dokumentacji weterynaryjnej dotyczącej przebiegu leczenia, przeprowadzonych zabiegów weterynaryjnych oraz padłych zwierząt bądź dokumentacja ta jest prowadzona nierzetelnie; - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - materiały używane do budowy pomieszczeń i urządzenia, z którymi zwierzęta mają kontakt są dla nich szkodliwe oraz nie nadają się do czyszczenia i dezynfekcji; - niewłaściwe normy powierzchni przy utrzymywaniu świń.
Cielęta	- niewłaściwe normy powierzchni przy utrzymywaniu cieląt; - niezapewniona swoboda ruchu - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - niezapewnienie zwierzętom właściwego oświetlenia pomieszczeń ; - brak zapewnienia stałego dostępu do wody.	- niezapewniona swoboda ruchu, w tym utrzymywanie cieląt na uwięzi; - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - niewystraczająca częstotliwość usuwania odchodów; - brak zapewnienia stałego dostępu do wody.
Brojlery	- utrzymujący zwierzęta gospodarskie nie przechowuje przez okres 3 lat wymaganej dokumentacji weterynaryjnej; - niewłaściwe wyposażenie pomieszczeń dla brojlerów; - niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu).	- niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - utrzymujący zwierzęta gospodarskie nie przechowuje przez okres 3 lat wymaganej dokumentacji weterynaryjnej, bądź dokumentacja ta jest prowadzona nierzetelnie; - brak wystarczającej liczby personelu.
Inne zwierzęta	- niewłaściwa higiena i utrzymanie budynków i sprzętu (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji, dużą ilość odchodów); - utrzymując zwierzęta gospodarskie nie przechowują przez okres 3 lat wymaganej dokumentacji weterynaryjnej; - brak zapewnienia zwierzętom ochrony przed	- niewłaściwa higiena pomieszczeń (zaniedbania w czyszczeniu i dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu); - ograniczenia swobody ruchu - brak zapewnienia stałego dostępu do wody; - utrzymujący zwierzęta gospodarskie nie przechowuje przez okres 3 lat wymaganej

	niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi.	dokumentacji weterynaryjnej bądź dokumentacja ta prowadzona jest nierzetelnie.
--	---	--

Na kwestie te należy zwrócić szczególną uwagę w trakcie szkoleń. Niezapewnienie zwierzętom odpowiednich warunków dobrostanu może skutkować koniecznością likwidacji produkcji zwierzęcej w gospodarstwie, a także uniemożliwić skorzystanie z dopłat bezpośrednich i funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej na rozwój gospodarstwa.

Sporadycznie także występują przypadki naruszenia przepisów ustawy przez rolników dotyczące poniżej wymienionych punktów:

- Przypadki niehumanitarnego traktowania zwierząt. W gospodarstwach rolnych jednak występują bardzo rzadko, a nagłaśniane przez media tworzą złą opinię o rolnikach. W środowiskach wiejskich mamy również do czynienia ze zjawiskiem bezdomności zwierząt domowych. Często takie zwierzęta mogą atakować zwierzęta gospodarskie i ludzi.
- Nieprzestrzegania przepisów o transporcie zwierząt - transport w dużych gospodarstwach wykonują specjalistyczne firmy, a w gospodarstwach małych wykonywany jest sporadycznie i na bardzo małe odległości.

2. Cele programu i zakładane efekty realizacji

Celem nadrzędnym i ogólnym programu jest poprawa warunków utrzymania zwierząt gospodarskich na terenie województwa śląskiego oraz ograniczenie do minimum przypadków niehumanitarnego traktowania zwierząt. Osiągnięcie tego celu wymaga:

- ukształtowania w społeczeństwie właściwego stosunku wobec zwierząt. Problem spoczywa w znacznym stopniu na oświacie oraz na ruchach i organizacjach społecznych (muszą to jednak być działania oparte na znajomości problemu – działania radykalne, niewłaściwie ukierunkowane mogą stanowić zagrożenie dla samych zwierząt) np. postulaty, a także podejmowane działania uwalniania zwierząt cyrkowych.
- pogłębienie wiedzy i umiejętności rolników w zakresie prowadzenia produkcji zwierzęcej w gospodarstwie rolnym w sposób zgodny z przepisami ustawy „O ochronie zwierząt” oraz dostosowanie gospodarstw do standardów unijnych w zakresie ochrony środowiska.

Cele szczegółowe możliwe do osiągnięcia w krótszym terminie to:

- popularyzacja przepisów z zakresu ochrony zwierząt i zapewnienia dobrostanu zwierząt;
- stworzenie odpowiednich warunków zoohigienicznych w pomieszczeniach inwentarskich;

- zwiększenie znajomości zasad identyfikacji i rejestracji zwierząt;
- poprawa statusu zdrowotnego stad zwierząt i gospodarstw;
- ograniczenie, a następnie wyeliminowanie przypadków łamania praw zwierząt podczas transportu, w miejscach ich gromadzenia i uboju;
- dostosowanie do wymogów UE standardów technologicznych w nowo budowanych budynkach inwentarskich, w procesie modernizacji już istniejących obiektów, jak i adaptacji innych pomieszczeń na cele produkcyjne;
- poprawa jakości środków żywienia zwierząt;
- wyeliminowanie zagrożeń związanych z niebezpiecznymi środkami żywienia zwierząt;
- podniesienie świadomości społecznej na temat konieczności prowadzenia badań weterynaryjnych i prowadzenia dokumentacji w gospodarstwie.

2. Zakładane efekty realizacji programu:

1. Przekonanie posiadaczy zwierząt gospodarskich, że zapewnienie dobrostanu zwierząt jest tylko kwestią humanitaryzmu, który powinien cechować każdego człowieka, ale jest to także problem efektywności ekonomicznej produkcji zwierzęcej. Bowiem dobrze czujące się zwierzęta są zdrowsze na skutek większej naturalnej odporności, co sprawia, że zwierzęta takie efektywniej produkują i jednocześnie ponosi się mniejsze nakłady na ich leczenie.
2. Zmotywowanie rolników do konkretnych rozwiązań w budynkach inwentarskich w celu zapewnienia zwierzętom właściwych warunków bytowania.
3. Przekonanie posiadaczy zwierząt domowych, że każdy ich podopieczny niezależnie od gatunku, ma określone potrzeby co do warunków utrzymania i że trzeba je najpierw poznać, a potem je stworzyć tak, żeby ani zaniedbania, ani nadgorliwość w dogadzaniu nie były zaprzeczeniem właściwej opieki i ochrony.
4. Wskazanie, że ochrona zwierząt bezdomnych jako zadanie własne gminy, pociąga za sobą koszty dla budżetu gminy, czyli koszty dla każdego jej mieszkańca. Dlatego każdy jej mieszkaniec winien dbać o to, aby sam nie przysparzał takich zwierząt i jednocześnie na co dzień prezentował dezaprobatę dla każdego, kto w sposób beztroski to czyni.
5. Uświadomienie, że zwierzęta wolno żyjące (dzikie) też podlegają ochronie prawnej, która nie dopuszcza do samowoli człowieka lub kłusownictwa.
6. Uświadomienie, że ochrona zwierząt to nie zakaz uśmiercania zwierząt, ale zakaz uśmiercania nieuzasadnionego i niehumanitarnego.
7. Spowodowanie, że rosnące młode pokolenie ludzi, będzie świadome, że utrzymywanym zwierzętom trzeba stworzyć humanitarne warunki życia i jednocześnie nie będzie zaskoczony, że zwierzęta gospodarskie chowane są dla konkretnych korzyści, a to niestety wymaga w większości wypadków konieczność ich uśmiercenia.

3. Opis realizacji i wykonawcy programu

Głównymi formami upowszechniania przepisów ustawy „O ochronie zwierząt” zaplanowanymi w programie na lata 2021 – 2030 są:

- szkolenia grupowe
- doradztwo indywidualne
- kompleksowe oceny wymogów wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) dla gospodarstw rolnych uwzględniające poziom dobrostanu i zdrowia zwierząt
- działalność wydawnicza
- organizacja konkursów, wystaw i pokazów zwierząt
- współpraca ze związkami branżowymi rolników

Szkolenia grupowe

Organizowane będą w pierwszej kolejności w powiatach i gminach o największej obsadzie inwentarza żywego. W rejonach o dużej koncentracji produkcji zwierzęcej przewiduje się organizację szkoleń również w sołectwach. Do roku 2030 planuje się objąć szkoleniami wszystkie gminy w województwie śląskim. Łącznie zaplanowano 200 szkoleń grupowych do roku 2030 dla 4 000 rolników.

Szkolenia prowadzone będą w oparciu o aktualną ocenę stanu produkcji zwierzęcej w powiatach i gminach i wynikające z tej oceny potrzeby szkoleniowo - doradcze.

Uwzględniane będą wymienione niżej elementy sytuacji w produkcji zwierzęcej:

- liczba gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą (według gatunków zwierząt, skali produkcji i kierunków użytkowania),
- występujące problemy dotyczące przeważającego stanu budynków inwentarskich, budowy nowych pomieszczeń, modernizacji starych budynków, wykonywanych adaptacji innych budynków na pomieszczenia dla zwierząt gospodarskich,
- najczęściej obserwowane naruszenia przepisów wynikających z Ustawy o Ochronie Zwierząt i innych, obowiązujących aktów prawnych z tego zakresu.

Wykładowcami na szkoleniach będą głównie pracownicy Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie i Inspekcji Weterynaryjnej oraz w zależności od rodzaju szkolenia członkowie związków branżowych hodowców zwierząt.

Nabór uczestników na szkolenia będzie przebiegać w sposób celowy. Przewiduje się organizację kilku rodzajów szkoleń:

- szczegółowe dla większych gospodarstw specjalizujących się w chowie bydła, trzody chlewnej i drobiu o zakresie rozszerzonym - czterogodzinne na których prezentowane będą standardy technologiczne poszczególnych kierunków produkcji zwierzęcej z wyeksponowaniem czynników, które mają decydujący wpływ na poziom dobrostanu,
- ogólne – dwugodzinne dla małych gospodarstw zapoznające z przepisami ustawy dotyczącymi postępowania z posiadanymi zwierzętami bez względu na gatunek,

- dla posiadaczy różnych zwierząt domowych organizowane w formie:
 - pogadanek dla dorosłych, których tematem będą wymogi, jakie należy spełnić przy utrzymywaniu poszczególnych gatunków zwierząt domowych. Przy takiej okazji będą prezentowane ogólne przepisy dotyczące ochrony zwierząt. Tematy będą dobierane w poszczególnych miejscowościach zależnie od gatunków zwierząt, które utrzymują ich mieszkańcy,
 - pogadanek, zabaw, konkursów dla dzieci i młodzieży, poziomem dostosowanym do ich wieku i rozwoju, w których przewijać się będzie tematyka ochrony zwierząt.

W trakcie szkoleń dla lepszego przyswojenia przekazywanych treści zamierza się wykorzystać prezentacje multimedialne przygotowane przez pracowników Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Częstochowie oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Katowicach.

Ponadto planuje się wykorzystać nagrania, wywiady z konferencji, sympozjów naukowych ukazujące najbardziej aktualny stan chowu i hodowli zwierząt oraz zapewnienia im wysokiego poziomu dobrostanu.

W harmonogramie finansowo rzeczowym zaplanowano koszty szkoleń. Obejmują one wyłącznie niezbędne koszty wynajmu sal, druku materiałów szkoleniowych i dojazdu wykładowców i organizatorów szkoleń.

Doradztwo indywidualne

Realizowane będzie przede wszystkim przez pracowników Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Powiatowych Zespołach Doradców obejmujących wszystkie powiaty w województwie śląskim. Doradztwo prowadzone będzie zarówno w biurach Powiatowych Zespołów jak również bezpośrednio w gospodarstwach rolnych. Bezpośredni kontakt z rolnikiem i możliwość korekty na miejscu w gospodarstwie zauważonych naruszeń ustawy i nieprawidłowości jest ważną zaletą doradztwa indywidualnego. Pozwala na zaproponowanie rozwiązań technologicznych w konkretnych warunkach poszczególnych gospodarstw. Jest okazją do przekonania rolników iż należy stworzyć, o ile pozwalają na to warunki ekonomicznie, lepsze standardy utrzymania zwierząt od minimalnych wymogów określonych w przepisach. Dodatkowo ze względu na nowy program PROW dotyczący poprawy dobrostanu zwierząt, doradztwo indywidualne będzie również dotyczyło możliwości skorzystania z tego dofinansowania, poprzez podwyższenie poziomu dobrostanu utrzymywanych zwierząt.

Łącznie zaplanowano 10 700 porad do roku 2030. Przewiduje się prowadzenie osobnej ewidencji porad.

Kompleksowe oceny wymogów wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) dla gospodarstw rolnych uwzględniające poziom dobrostanu i zdrowia zwierząt

Oceny wymogów wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) dla gospodarstw rolnych w sposób najbardziej pełny i szczegółowy wypełniają postanowienia ustawy o ochronie zwierząt. Wymogi dobrostanu obowiązują gospodarstwa rolne od 2013 roku, a wymogi rejestracji zwierząt, zdrowia zwierząt, bezpieczeństwa żywności i pasz obowiązują gospodarstwa rolne od 2009 i 2011 roku.

W latach 2010 – 2014 Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Częstochowie wykonał około 650 ocen wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwach rolnych.

W latach 2021 – 2030 działanie to będzie kontynuowane w zależności od potrzeb gospodarstw. Ocena wykonywana jest na wniosek rolnika za odpłatnością.

Działalność wydawnicza

Podstawową formą dotarcia do najszerszej grupy posiadaczy zwierząt będzie wydana broszura traktująca o problematyce ochrony zwierząt. Będą dostępne w placówkach Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Śląskiej Izby Rolniczej, w siedzibach Urzędów Gmin, Gminnych Ośrodkach Kultury, Związków Branżowych Hodowców Zwierząt oraz miejscowych organizacji, których statutowym celem jest ochrona zwierząt.

Zostanie wydana broszura przeznaczona dla:

- gospodarstw specjalizujących się w różnych kierunkach produkcji zwierzęcej zawierających szczegółowe normatywy dla poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich,
- gospodarstw wielokierunkowych, prowadzących chów przydomowy, ograniczające się bardziej do informacji ogólnych,
- posiadaczy zwierząt domowych zawierających informacje z zakresu wymogów środowiskowych najczęściej utrzymywanych zwierząt domowych oraz informacje ogólne z zakresu przepisów ustawy o ochronie zwierząt.

Broszury i ulotki w trakcie trwania programu będą aktualizowane w miarę ukazywania się nowych przepisów o ochronie zwierząt. Nakład broszur- 400 egzemplarzy.

Opracowane materiały w ramach projektu zapewnią następujące korzyści:

- pozwolą na trafny wybór parametrów dla rozwiązań technologicznych dla budynków gospodarstw rolnych, zgodnie z wymaganiami dotyczącymi ochrony zwierząt i dobrostanu;
- wspomogą decyzje dotyczące przyjęcia działań inwestycyjnych podejmowanych przez rolników specjalizujących się w chowie zwierząt zgodnie ze standardami UE;

- umożliwią racjonalny wybór chowu proekologicznego i przyjaznego dla środowiska naturalnego, zależnego od warunków płynących z ograniczeń finansowych i środowiskowych danego gospodarstwa czy regionu;
- stworzą materiał szkoleniowy pomocny w upowszechnianiu przepisów ustawy o ochronie zwierząt i promocji nowych technologii produkcji.

Organizacja konkursów, wystaw i pokazów zwierząt

W ramach programu planuje się organizację pokazów różnych gatunków zwierząt. Imprezy te będą się odbywać w ŚODR w Częstochowie i Oddziale w Mikołowie (wystawy drobnego inwentarza, drobiu ozdobnego, pokazy psów rasowych, strusi, alpaki, przejażdżki konne itp.) oraz przy okazji organizacji wystaw rolniczych i dożynkowych w poszczególnych powiatach. Imprezy takie gromadzą bardzo liczną grupę hodowców i miłośników zwierząt i są doskonałą okazją do organizacji szkoleń i seminariów poświęconych problematyce warunków utrzymania i ochrony zwierząt. Ilość pokazów i liczba wystawianych zwierząt będzie zależała od możliwości pozyskania środków finansowych na ten cel. Konieczne będzie sfinansowanie hodowcom kosztów transportu i ubezpieczenia zwierząt, dyplomów, nagród, pucharów i upominków dla wystawców.

Przewidziana jest także corocznie organizacja wspólnie z miesięcznikiem "TRZODA CHLEWNA" i miesięcznikiem „BYDŁO” konkursów na temat. Najlepszy producent trzody chlewnej, Najlepszy hodowca bydła mlecznego i mięsnego, oraz z KRUS O/Katowice konkursu na temat BHP w gospodarstwie rolnym, gdzie brane są pod uwagę również sprawy dotyczące ochrony i dobrostanu zwierząt gospodarskich.

Współpraca ze związkami branżowymi rolników i innymi organizacjami pozarządowymi których, celem statutowym jest ochrona zwierząt.

Bardzo ważnym warunkiem powodzenia programu jest dobra współpraca ze związkami branżowymi rolników. Gromadzą one czołową grupę hodowców zwierząt którzy mogą pomóc w organizacji szkoleń jak również inspirować i organizować inne działania w zakresie ochrony zwierząt. Szczególna rola w upowszechnieniu przepisów ustawy przypada organizacjom pozarządowym. Organizacje pozarządowe odgrywają niezwykle ważną rolę w ochronie zwierząt. Ich znaczenie widoczne jest na wielu poziomach, zarówno w dziedzinie kreowania nowych rozwiązań prawnych w ochronie zwierząt, inspirowania do działania władz i instytucji na rzecz ochrony zwierząt jak również konkretnych działań praktycznych w zakresie upowszechniania wiedzy i świadomości społeczeństwa oraz ochrony wybranych gatunków zwierząt. Istniejące organizacje ochrony zwierząt mają różne profile i sposoby działania i różnie rozumieją tę ochronę. Często ma to związek z wyznawanym przez członków tych organizacji światopoglądem (np. wegetarianizm).

Istnieje wiele organizacji, które zajmują się ochroną wybranych gatunków zwierząt, np. zwierząt domowych- psów, kotów, lub zwierząt dzikich, np. bocianów. Czasami taka wybiórcza ochrona prowadzi do sytuacji, że gatunkowi pupile są hołubieni, natomiast pozostałe zwierzęta są lekceważone lub traktowane instrumentalnie. Część organizacji działających w zakresie ochrony zwierząt należących do nurtu „animal welfare” zajmuje się dobrostanem zwierząt. W przypadku takich organizacji można mówić o ideologii humanitarnej rzezi. Wysuwają one jedynie umiarkowane postulaty dotyczące określonego sposobu zabijania i wykorzystywania zwierząt do różnych celów.

Wiele organizacji pozarządowych bardzo mocno akcentuje ochronę praw zwierząt. Należą do nich przede wszystkim organizacje o zasięgu działania ogólnopolskim takie jak na przykład OTOZ Animals, Empatia, Fundacja Viva!, Klubu Gaja, Arka i wiele innych. Część organizacji działa głównie na szczeblu lokalnym. Są to Kluby Ekologiczne, Towarzystwa Przyjaciół Zwierząt, Towarzystwa Ochrony Przyrody, Koła Łowieckie, Związki Branżowe Hodowców i Użytkowników Zwierząt i wiele innych.

Organizacje te w różnym stopniu umożliwiają zagospodarowanie i pozytywne wykorzystanie energii społecznej. Rzeczywistą poprawę losu zwierząt można osiągnąć wyłącznie poprzez głębokie zmiany kulturowe. Zwierzęta w naszej kulturze mają często status podrzędny. Stanowią wartość głównie jako środek do osiągnięcia własnych celów osobistych i ekonomicznych. Zmiana modelu kultury i rozbudzanie świadomości społecznej i wrażliwości moralnej jest głównym celem działania tych organizacji.

Program upowszechniania przepisów ustawy będzie realizowany przez Śląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w ścisłym współdziałaniu z Wojewódzkim Inspektorem Weterynarii przy współpracy z następującymi organizacjami pozarządowymi i związkami hodowców:

Śląski Związek Hodowców Bydła i Producentów Mleka w Katowicach

Polski Związek Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego w Warszawie

Wojewódzki Związek Hodowców i Producentów Trzody Chlewnej w Katowicach

Śląskie Zrzeszenie Hodowców i Producentów Drobiu w Katowicach

Śląsko-Opolski Związek Hodowców Koni w Katowicach

Regionalny Związek Hodowców i Producentów Owiec i Kóz w Opolu

Wojewódzki Związek Hodowców Gołębi Rasowych i Drobego Inwentarza w Katowicach

Okręgowy Związek Hodowców Drobego Inwentarza w Bielsku Białej

Stowarzyszenie Miłośników Drobego Inwentarza w Knurowie

Mysłowickie Stowarzyszenie Hodowców Drobego Inwentarza w Mysłowicach

Zabrzański Związek Hodowców Drobego Inwentarza w Zabrzu

Klub Hodowców Drobego Inwentarza w Markłowicach

Okręgowy Związek Hodowców Drobego Inwentarza w Bielsku Białej

Zrzeszenie Miłośników Drobego Inwentarza w Radlinie

Związek Kynologiczny w Polsce w Warszawie:

Oddział Terenowy w Rybniku,

Oddział Terenowy w Częstochowie,

Oddział Terenowy w Będzinie,

Oddział Terenowy w Bielsku – Białej,

Oddział Terenowy w Bytomiu,

Oddział Terenowy w Chorzowie,

Oddział Terenowy w Katowicach,

Oddział Terenowy w Raciborzu,

Oddział Terenowy w Rybniku,

Oddział Terenowy w Zabrze.

Śląski Związek Pszczelarzy w Katowicach

Regionalny Związek Pszczelarzy w Częstochowie

Beskidzki Związek Pszczelarzy BARTNIAK w Bielsku Białej

Polski Związek Hodowców Strusi – Zielona Góra

Polski Związek Hodowców Alpak – Warszawa

4. Ramowy program szkoleń.

Sprawą podstawową jest ukształtowanie w społeczeństwie właściwego, zgodnego z duchem ustawy stosunku do zwierząt, Upowszechnianiem takich postaw zajmują się w znacznym stopniu różne instytucje pozarządowe i organizacje społeczne, temat ten nie może jednak być pominięty w czasie szkoleń prowadzonych w ramach **Programu**.

Zamierzeniem autorów **Programu** jest ujęcie w programie szkoleń, w sposób z konieczności bardzo skondensowany, wszystkich zagadnień, związanych z zapewnieniem zwierzętom gospodarskim warunków właściwych z etycznego punktu widzenia i zgodnych z obowiązującym prawem, polskim i wspólnotowym.

Tematyka omawiana w czasie szkoleń będzie więc obejmować:

- zagadnienia ogólne – temat dla wszystkich grup uczestników szkoleń, dotyczący wszystkich gatunków zwierząt, w tym:
 - przepisy związane z wymogiem humanitarnego traktowania zwierząt. Wymóg ten – ochrona przed traktowaniem zwierzęcia jak rzeczy dotyczy zwierząt dzikich, domowych, utrzymywanych w ogrodach zoologicznych czy placówkach naukowych. Okrutne traktowanie, zadawanie zwierzętom bólu, porzucanie zwierząt domowych, brak dbałości o zapewnienie im

podstawowych potrzeb stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności lub grzywną,

- obowiązki, dotyczące wszystkich osób utrzymujących zwierzęta gospodarskie lub mających z nimi kontakt z tytułu wykonywanej pracy (właściciele, pracownicy) wynikające bezpośrednio z przepisów dotyczących humanitarnego traktowania zwierząt. Obejmują:
 - o zapewnienie zwierzętom gospodarskim odpowiedniej opieki – osoby opiekujące się zwierzętami powinien cechować przyjazny stosunek do zwierząt (wykluczenie zachowań nie humanitarnych – znęcania się nad zwierzętami), ponadto powinny mieć przynajmniej minimalny zasób wiedzy (wykształcenie, szkolenia lub doświadczenie) pozwalający sprawować opiekę w sposób prawidłowy,
 - o stworzenie warunków bytowania zapewniających podstawowe potrzeby zdefiniowane w przepisach o dobrostanie zwierząt (zwierzęta nie mogą cierpieć z powodu: pragnienia, głodu i nieprawidłowego odżywiania, niewygody i braku schronienia, zranień, chorób i zakażeń pasożytami, strachu, nieprawidłowych oznak zachowania),
 - o stworzenie warunków chowu i hodowli nie narażających zwierząt na stres, urazy i uszkodzenia ciała oraz inne cierpienia,
 - o umożliwienie zwierzętom swobodnego poruszania się – niedopuszczalne jest ograniczanie swobody poruszania się zwierząt (uwięzienie, zbyt ciasne pomieszczenia) w sposób zmuszający do przyjmowania niewygodnej pozycji, powodujący urazy i cierpienia). W przypadku zwierząt trzymany ciągle lub często na uwięzi lub w zamkniętym pomieszczeniu konieczne jest zapewnienie przestrzeni odpowiedniej do potrzeb zwierzęcia,
 - o wprowadzenie dotychczas nie stosowanej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej technologii chowu zwierząt wymaga uzyskania zezwolenia wojewody, stwierdzającego, że technologia spełnia określone wymogi.
- zagadnienia szczegółowe, dotyczące gatunków i kierunków użytkowania zwierząt gospodarskich, wynikające z zamieszczonych wyżej ogólnych wymogów dotyczących ochrony i utrzymania zwierząt oraz aktów prawnych krajowych i unijnych:

WSPÓLNE DLA GATUNKÓW

- identyfikacja zwierząt - oznakowanie, dokumentacja dotycząca stanu zdrowotnego zwierząt,
- stały dozór - zwierzętami zajmować się powinna wystarczająca liczba pracowników posiadających odpowiednie umiejętności, wiedzę i kwalifikacje zawodowe.

- opieka weterynaryjna - każde zwierzę, które wydaje się chore lub okaleczone, powinno niezwłocznie otrzymać niezbędną pomoc. Jeśli jest to konieczne, zwierzęta chore lub okaleczone należy izolować w odpowiednim pomieszczeniu, wyposażonym w suche i wygodne podłoże,
- warunki, jakie muszą spełniać budynki inwentarskie:
 - ochrona utrzymywanych w nich zwierząt przed niekorzystnymi czynnikami atmosferycznymi (dobry stan dachu, domykające się wrota),
 - bezpieczne warunki pracy obsługi,
 - właściwa wentylacja (drożne otwory wlotowe i wylotowe powietrza, brak objawów nieprawidłowej wentylacji, takich jak zapach amoniaku lub stęchlizny, zawilgocenie stropu). Obieg powietrza, poziom zapylenia, temperaturę, względną wilgotność powietrza i stężenie gazów należy utrzymywać na poziomie nieszkodliwym dla zwierząt,
 - oświetlenie – wymagane jest natężenie światła (może to być światło naturalne lub sztuczne) umożliwiające dogłębne oglądanie zwierząt i kontrolę pomieszczeń. Zwierząt nie wolno trzymać w nieustannych ciemnościach ani też przy nieustannym oświetleniu. W pomieszczeniach z dostępem światła naturalnego oświetlenie określa się stosunkiem oszklonej powierzchni okien do powierzchni podłogi. Oświetlenie sztuczne powinno odpowiadać oświetleniu naturalnemu w godzinach od 9⁰⁰ do 17⁰⁰,
 - utrzymanie higieny i zapewnienia bezpieczeństwa zwierzętom w pomieszczeniach – podłogi gładkie, o stabilnej, równej powierzchni, odpowiednio zabezpieczone kanały odprowadzające ścieki i gnojownicę, podłogi i powierzchnie ścian łatwe do utrzymania czystości,
 - systematyczne usuwanie odchodów,
 - wydzielenie w budynkach inwentarskich, w zależności od potrzeb, pomieszczeń lub stref o zaostrzonym reżimie sanitarnym,
 - jeśli zdrowie i dobro zwierząt zależy od sztucznego systemu wentylacyjnego, należy zadbać o odpowiedni system awaryjny gwarantujący odświeżanie powietrza w stopniu gwarantującym zdrowie i dobro zwierząt w przypadku awarii systemu podstawowego; należy także zainstalować system alarmowy ostrzegający o awariach,
 - wymagania ewakuacyjne – wrota i drzwi budynku muszą otwierać się na zewnątrz, określona została maksymalna odległość najdalszych stanowisk od wyjścia. W budynku muszą być dwa wyjścia ewakuacyjne, jeżeli wnętrze budynku jest podzielone na sekcje z każdej sekcji musi być wyjście ewakuacyjne,
 - obsada zwierząt nie może przekraczać ustalonych norm powierzchni dla danego gatunku, dostosowanych do wieku i stanu fizjologicznego,
 - zwierzęta trzymane na wolnym powietrzu należy w miarę potrzeby i możliwości chronić przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi, drapieżnikami oraz zagrożeniami dla zdrowia,
 - zakazuje się ograniczania swobody poruszania się zwierzęcia, z uwzględnieniem cech gatunkowych i zgodnie z ustalonymi

- doświadczeniami i wiedzą naukową, w sposób powodujący niepotrzebne cierpienie lub urazy,
- wszelki sprzęt zautomatyzowany lub zmechanizowany o podstawowym znaczeniu dla zdrowia i dobra zwierząt należy kontrolować co najmniej raz dziennie. W przypadku wykrycia uszkodzeń, należy natychmiast dokonać naprawy sprzętu lub też, jeśli nie jest to możliwe, podjąć odpowiednie kroki w celu zabezpieczenia zdrowia i dobra zwierząt,
 - pojenie i żywienie zwierząt :
 - wymagane jest zapewnienie zwierzętom *nieograniczonego dostępu do świeżej wody*
 - koryta i poidła muszą być zabezpieczone przed zanieczyszczeniem, codziennie musi być sprawdzana ich czystość i uzupełniana woda, ważna jest jakość wody używanej do pojenia – może to być woda z ujęć miejskich, odpowiadająca wymogom dla wody pitnej i używanej dla potrzeb gospodarczych, w przypadku korzystania z innych źródeł wody jest wymagane odpowiednie zaświadczenie.
 - system pojenia zwierząt musi być dostosowany do gatunku i grupy wiekowej oraz systemu utrzymywania zwierząt, sprawa podstawowa to dostęp do wody dla wszystkich zwierząt w grupie (właściwa wysokość umieszczenia poidel lub koryt, a w przypadku koryt przestrzeń dostępu)
 - pasze używane w żywieniu
 - nie mogą wykazywać oznak zepsucia (zmiany smaku, zapachu, konsystencji) wynikających z niekorzystnych procesów (fermentacyjnych, gnilnych i innych) spowodowanych przez drobnoustroje, grzyby, roztocza, przechowywanie w niewłaściwych warunkach (wpływ światła, temperatury, zawilgocenie),
 - konieczne jest przechowywanie pasz pochodzących z gospodarstwa i ich mieszanek z paszami z zakupu, w warunkach zabezpieczających przed zanieczyszczeniem przez robactwo, ptaki, gryzonie,
 - pasze soczyste należy składować w sposób zabezpieczający przed zepsuciem i zanieczyszczeniem – odpowiednie płyty, silosy, ochrona przed niekorzystnymi czynnikami, dodatki paszowe, premiksy,
 - pasze treściwe należy składować w pomieszczeniu oddzielnym od budynku inwentarskiego (unikanie zawilgocenia, suchym, czystym, zabezpieczonym przed szkodnikami),
 - ważne jest prawidłowe oznakowanie pasz – nazwa produktu, producenta, przeznaczenie – dla jakich zwierząt, data produkcji, trwałość, sposób stosowania
 - należy unikać stosowania pasz przeterminowanych
 - Instalacja elektryczna, ze względów bezpieczeństwa, musi być zabezpieczona przed uszkodzeniem przez zwierzęta

Szczegółowe zalecenia oraz wymogi dobrostanu dla poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich zawarto w załączniku.

- dla dużych producentów (zakres rozszerzony);
- dla producentów utrzymujących niewielkie ilości zwierząt gospodarskich chowie przydomowym oraz dla posiadaczy zwierząt domowych.

5. Harmonogram szkoleń i doradztwa

Wyszczególnienie	Lata										Razem
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Ilość szkoleń	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	200
Ilość uczestników szkoleń	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	4 000
Termin szkoleń	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	IX– XI	
Miejsce realizacji	powiaty i gminy na terenie działania Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego										
Ilość doradztwa indywidualnego	800	1100	1100	1100	1100	1100	1100	1100	1100	1100	10700
Łącznie ilość rolników objętych szkoleniami i doradztwem	1200	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	1500	14700

Ogółem w latach 2021 -2030 zaplanowano 200 szkoleń we wszystkich gminach i powiatach ziemskich i grodzkich województwa oraz dodatkowo w sołectwach o największej koncentracji inwentarza. Szczegółowy wykaz miejscowości będzie zależał również od możliwości wynajęcia sal dydaktycznych na szkolenia. Planuje się, że średnio w jednym szkoleniu weźmie udział około 20 uczestników tj. razem w latach 2021 – 2030 przeszkolonych zostanie około 4 000 osób.

Łącznie z doradztwem indywidualnym liczba uczestników przeszkolonych wyniesie około 14 700 osób, co stanowi znaczącą liczbę rolników prowadzących produkcję zwierzęcą w gospodarstwach rolnych na terenie województwa.

6. Harmonogram rzeczowo finansowy

Kalkulacja kosztów opracowania programu

Lp.	Wyszczególnienie kosztów	Jednostka miary	Ilość	Cena netto [zł]	Koszt netto [zł]
1.	Opracowanie merytoryczne programu (5 osób x 40 godz.)	godz.	200	50,00	10000,00
2.	Opracowanie prezentacji programu (PowerPoint)	godz.	50	50,00	2500,00
3.	Konsultacje z lekarzami weterynarii, związkami branżowymi hodowców, doradcami terenowymi, organizacjami których celem statutowym jest ochrona zwierząt	delegacja	10	100,00	1000,00
	Razem koszty bezpośrednie				13 500,00
4.	Koszty pośrednie związane z opłatami stałymi: woda, prąd, telefon, internet, media, itp.	%	20		2700,00
	Razem koszty całkowite netto				16 200,00
5.	Podatek VAT	%	23		3726,00
	Ogółem koszt brutto				19 926,00

Kalkulacja kosztów 1 szkolenia (średnia liczba uczestników 20 osób; czas trwania szkolenia 4 godziny)

Lp.	Wyszczególnienie kosztów	Jednostka miary	Ilość	Cena brutto [zł]	Koszt brutto [zł]
1.	Materiały szkoleniowe broszura	szt.	20	4,00	80,00
2.	Podróże służbowe związane z obsługą projektu (wykładowcy i organizatorzy szkoleń)	delegacje	2	50,00	100,00
3.	Wynagrodzenie wykładowców	dzień	1	100	100,00
4.	Serwis kawowy	szt.	20	8,00	160,00
5.	Wynajem sal szkoleniowych	szt.	1	300,00	300,00
	Razem koszty całkowite brutto				740,00
	Planowana ilość uczestników [osób]	20			
	Koszt brutto na jednego uczestnika [zł/osobę]	27,00			

Roczny koszt cyklu 20 szkoleń z udziałem średniej ilości 20 osób na 1 szkoleniu

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Ilość	Cena brutto [zł]	Koszt brutto [zł]
1.	Ilość szkoleń na rok	szt.	20	740	14 800,00

W harmonogramie rzeczowo finansowym poszczególne pozycja kalkulacji dotyczą:

- Wynajem sal dydaktycznych - przyjęto stawkę 300 zł za wynajem sali na jedno szkolenie x 20 szkoleń rocznie.
- Opracowanie i druk materiałów szkoleniowych. Przewidziano w każdym roku obowiązywania programu wydanie 400 egzemplarzy broszur. Wynagrodzenia wykładowców. Wykłady będą prowadzić pracownicy ŚODR w ramach działalności statutowej oraz zaproszeni pracownicy Inspekcji Weterynaryjnej i związków branżowych.
- Podróże służbowe związane z obsługą projektu. W kosztach delegacji zaplanowano zwrot kosztów podróży wykładowcom i organizatorom szkoleń, oraz częściowy zwrot kosztów podróży pracownikom udzielającym doradztwa indywidualnego bezpośrednio w gospodarstwach rolnych.

Załączniki

Załącznik A

Podstawowe standardy technologiczne dla poszczególnych gatunków i grup zwierząt w świetle przepisów ustawy „O Ochronie Zwierząt” i innych przepisów obowiązujących w Polsce i Unii Europejskiej

Przez „standardy technologiczne” należy rozumieć zbiór wymagań łącznie z parametrami technicznymi w zakresie rozwiązań funkcjonalnych, wyposażenia technicznego i technologicznego oraz elementów infrastruktury technicznej spełniających potrzeby dobrostanu zwierząt, a także ochrony środowiska.

Wprowadzenie dobrostanu zwierząt ma na celu zapewnienie zwierzętom zdrowia, stosownej opieki i komfortu.

1. Wymogi wzajemnej zgodności (luty 2020) obejmujące dobrostan zwierząt można podzielić na trzy grupy:

Wymogi ogólne - dotyczą wszystkich utrzymujących zwierzęta gospodarskie bez względu na gatunek i ilość zwierząt w gospodarstwie.

Wymogi dotyczące cieląt – są to dodatkowe wymogi oprócz wymogów ogólnych, do przestrzegania których zobowiązani są posiadacze cieląt.

Wymogi dotyczące świń – są to dodatkowe wymogi oprócz wymogów ogólnych, do przestrzegania których zobowiązani są posiadacze świń.

Ochrona wszystkich zwierząt gospodarskich (SMR 13)

WYMOGI

- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby zwierzęta gospodarskie utrzymywane były w warunkach nieszkodliwych dla ich zdrowia oraz niepowodujących urazów, uszkodzeń ciała lub cierpień.
- Zwierzęta powinny być pod opieką wystarczającej liczby personelu posiadającego odpowiednie umiejętności, wiedzę i kompetencje zawodowe.
- Rolnik jest obowiązany doglądać zwierzęta gospodarskie co najmniej raz dziennie.
- Rolnik jest obowiązany wyposażyć pomieszczenia, w których utrzymywane są zwierzęta gospodarskie, w stałe lub przenośne oświetlenie sztuczne, w celu umożliwienia kontroli tych pomieszczeń i doglądania umieszczonych w nich zwierząt o każdej porze.
- Rolnik jest obowiązany chore lub ranne zwierzęta gospodarskie niezwłocznie otoczyć opieką, a w przypadku gdy opieka rolnika nie przynosi rezultatów, w miarę potrzeby odizolować oraz niezwłocznie zasięgnąć porady lekarza weterynarii. Jeżeli wymaga tego stan zdrowia, zwierzę to należy utrzymywać na ściółce.

- Rolnik, który utrzymuje zwierzęta gospodarskie, jest obowiązany przechowywać przez okres 3 lat dokumentację weterynaryjną dotyczącą przebiegu leczenia, przeprowadzonych zabiegów weterynaryjnych oraz padłych zwierząt.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić zwierzętom gospodarskim, utrzymywanym w systemie otwartym, możliwość ochrony przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zwierzętami drapieżnymi.
- Rolnikowi nie wolno okaleczać zwierząt, w tym zadawać bólu albo świadomie dopuszczać do zadawania bólu lub cierpień, o których mowa w przepisach prawa*.
- Rolnik jest obowiązany utrzymywać zwierzęta gospodarskie w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby pomieszczenia, w których utrzymywane są zwierzęta gospodarskie, ich wyposażenie oraz sprzęt używany przy utrzymywaniu tych zwierząt wykonane były z materiałów nieszkodliwych dla zdrowia zwierząt oraz nadających się do czyszczenia i odkażania.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby w pomieszczeniach, w których utrzymywane są zwierzęta gospodarskie, obieg powietrza, stopień zapylenia, temperatura, względna wilgotność powietrza i stężenie gazów utrzymywane były na poziomie nieszkodliwym dla zwierząt.
- Rolnik, który wyposaża pomieszczenia, w których utrzymywane są zwierzęta gospodarskie, w mechaniczny lub automatyczny system wentylacji zapewnia, że system ten łączy się z:
 - systemem alarmowym sygnalizującym awarię systemu wentylacyjnego,
 - systemem wentylacji awaryjnej oraz, że system alarmowy jest testowany regularnie.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby pomieszczenia, w których utrzymywane są zwierzęta gospodarskie, oświetlone były przystosowanym dla danego gatunku zwierząt światłem sztucznym, z odpowiednią przerwą od tego oświetlenia lub, aby zapewniony był dostęp światła naturalnego.
- Rolnik jest obowiązany karmić zwierzęta gospodarskie paszą dostosowaną do ich gatunku, wieku, masy ciała i stanu fizjologicznego oraz w taki sposób i taką paszą, aby nie powodować urazów i uszkodzeń ciała lub innych cierpień.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić zwierzętom gospodarskim dostęp do odpowiedniej ilości wody lub w inny sposób zaspokoić ich zapotrzebowanie na płyny.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby zwierzęta gospodarskie miały dostęp do paszy z odpowiednią, regulowaną prawem, częstotliwością.

- Wyposażenie i sprzęt przeznaczone do karmienia i pojenia zwierząt gospodarskich umieszcza się w taki sposób, aby zminimalizować możliwość zanieczyszczenia paszy lub wody oraz ułatwić tym zwierzętom bezkonfliktowy dostęp do paszy i wody.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby wyposażenie i sprzęt używany przy utrzymywaniu zwierząt gospodarskich był sprawdzany co najmniej raz dziennie, a wykryte usterki niezwłocznie usuwane.

*Art. 6 ust. 1a i 2 pkt 1, 1a, 4, 7, 8, 12 i 17 ustawy o ochronie zwierząt.

Dobrostan cieląt (SMR 11)

WYMOGI

Podstawowa opieka nad cielętami

- Rolnik jest obowiązany doglądać cielęta:
 - utrzymywane w systemie otwartym co najmniej raz dziennie,
 - utrzymywane w pomieszczeniach co najmniej dwa razy dziennie.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, w celu umożliwienia kontroli pomieszczeń, w których utrzymywane są cielęta oraz doglądania umieszczonych w nich cieląt o każdej porze, aby pomieszczenia te wyposażone były w stałe lub przenośne oświetlenie sztuczne.
- Rolnik jest obowiązany otoczyć opieką chore lub ranne cielęta. Gdy opieka rolnika nie przynosi rezultatów, musi on jak najszybciej uzyskać poradę weterynaryjną dla każdego z cieląt, a w razie potrzeby odizolować chore lub ranne cielęta. W przypadku, gdy wymaga tego stan zdrowia zwierzęcia, zwierzę to należy utrzymywać na ściółce.
- Rolnikowi nie wolno utrzymywać cieląt na uwięzi, z wyjątkiem cieląt utrzymywanych grupowo w porze karmienia, nie dłużej niż jedną godzinę.
- Rolnik jest obowiązany, w przypadku stosowania uwięzi podczas karmienia cieląt utrzymywanych grupowo, do stosowania: uprząży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń, które nie zmuszają zwierzęcia do przebywania w nienaturalnej pozycji i nie powodują zbędnego bólu, uszkodzenia ciała albo śmierci. W przypadku stosowania uwięzi muszą być one regularnie sprawdzane i w razie konieczności poprawiane, tak aby przez cały czas były wygodnie dopasowane.
- Rolnikowi nie wolno zakładać cielętom kagańców. Pomieszczenia inwentarskie, w których utrzymywane są cielęta.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, wyposażenie tych pomieszczeń oraz sprzęt używany przy

utrzymywaniu tych zwierząt, wykonane były z materiałów nieszkodliwych dla zdrowia zwierząt oraz nadających się do czyszczenia i odkażania.

- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby instalacja elektryczna w pomieszczeniach, w których utrzymywane są cielęta, wykonana była w sposób określony w przepisach Prawa budowlanego.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, wyposażenie tych pomieszczeń oraz sprzęt używany przy utrzymywaniu tych zwierząt były sprawdzane co najmniej raz dziennie, a wykryte usterki niezwłocznie usuwane.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby w pomieszczeniach, w których utrzymywane są cielęta obieg powietrza, stopień zapylenia, temperatura, względna wilgotność powietrza i stężenie szkodliwych gazów utrzymywane były na poziomie nieszkodliwym dla zwierząt. W pomieszczeniach, w których utrzymuje się cielęta, stężenie:
 - a) dwutlenku węgla (CO₂) - nie powinno przekraczać 3 000 ppm,
 - b) siarkowodoru (H₂S) - nie powinno przekraczać 5 ppm,
 - c) koncentracja amoniaku (NH₃) - nie powinna przekraczać 20 ppm.
- Rolnik, który wyposaża pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, w mechaniczny lub automatyczny system wentylacji zapewnia, że system ten łączy się z: – systemem alarmowym sygnalizującym awarię systemu wentylacyjnego, – systemem wentylacji awaryjnej oraz, że system alarmowy jest testowany regularnie.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby cielęta miały zapewniony dostęp do światła naturalnego lub pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, oświetlone były przystosowanym dla nich światłem sztucznym (co najmniej od godziny 9:00 do 17:00).
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, wyposażenie tych pomieszczeń oraz sprzęt używany przy utrzymywaniu tych zwierząt były czyszczone i odkażane.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby: – odchody cieląt oraz niezjedzone resztki paszy były usuwane z pomieszczeń, w których utrzymuje się te zwierzęta, tak często, aby uniknąć wydzielania się nieprzyjemnych woni, – pomieszczenia, w których utrzymywane są cielęta, były zabezpieczone przed muchami i gryzoniami.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby podłoga w pomieszczeniach, w których utrzymywane są cielęta była twarda, równa i stabilna, a jej powierzchnia gładka i nieśliska. Kojce dla cieląt.

- Rolnik jest obowiązany utrzymywać cielęta w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia.
- Rolnikowi zabrania się utrzymywania cieląt powyżej 8 tygodnia życia w pojedynczych boksach, z wyjątkiem cieląt utrzymywanych z ich matkami w okresie ssania oraz z wyjątkiem gospodarstw utrzymujących mniej niż 6 cieląt jednocześnie oraz cieląt chorych.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby kojce, w których cielęta utrzymywane są pojedynczo, miały właściwe wymiary oraz budowę.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby kojce, w których cielęta utrzymywane są grupowo, miały zapewnioną odpowiednią minimalną powierzchnię zgodnie z przepisami.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby miejsce do leżenia dla cieląt było wygodne, czyste i odwodnione.
- Rolnik jest obowiązany, w przypadku utrzymywania cieląt w pomieszczeniach, utrzymywać na ściółce cielęta do ukończenia 2 tygodnia życia. Pasze, karmienie, pojenie cieląt.
- Rolnik jest obowiązany karmić cielęta paszą dostosowaną do ich gatunku, wieku, masy ciała i stanu fizjologicznego.
- Rolnik jest obowiązany karmić cielęta co najmniej dwa razy dziennie.
- Rolnik jest obowiązany, w przypadku utrzymywania cieląt grupowo, gdy nie żywi się ich do woli lub z elektronicznych stacji odpasowych, zapewnić każdemu cielęciu dostęp do paszy w tym samym czasie.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić cielętom powyżej 2 tygodnia życia dostęp do wystarczającej ilości świeżej wody lub zapewnić możliwość zaspokajania pragnienia poprzez picie innych płynów. Jednakże w przypadku upałów oraz cieląt chorych, rolnik jest obowiązany zapewnić cielętom stały dostęp do świeżej wody.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby cielęta otrzymywały pokarm matki niezwłocznie po urodzeniu, nie później jednak niż przed upływem 6 godzin od urodzenia.
- Rolnik jest obowiązany stosować w żywieniu cieląt paszę zawierającą taką ilość żelaza, która zapewnia w ich krwi poziom hemoglobiny wynoszący co najmniej 4,5 milimol/litr.
- Rolnik jest obowiązany stosować w żywieniu cieląt powyżej 2 tygodnia życia karmę zawierającą pasze włókniste, przy czym dawkę tej paszy dla cieląt od 8 do 20 tygodnia życia zwiększa się stopniowo od 50 do 250 g włókna dziennie.

- Rolnik jest obowiązany umieścić wyposażenie i urządzenia przeznaczone do karmienia i pojenia cieląt w taki sposób, aby zminimalizować możliwość zanieczyszczenia paszy lub wody.

Dobrostan świń (SMR 12)

WYMOGI

Podstawowa opieka nad stadem świń

- Rolnik jest obowiązany, jeżeli jest to konieczne, do poddania zwierząt zabiegom przeciwko zewnętrznym i wewnętrznym pasożytom prośnych loch i loszek umieszczonych w kojach do proszenia.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby prosięta co najmniej do 28 dnia od dnia ich urodzenia przebywały z lochą, chyba że wystąpi zagrożenie zdrowia lochy lub prosięcia. Jednakże prosięta mogą być odsadzane także z innej przyczyny, nie wcześniej jednak niż w 21 dniu od dnia urodzenia, jeżeli po odsadzeniu zostaną umieszczone w pomieszczeniu uprzednio oczyszczonym, odkażonym i odizolowanym od pomieszczeń, w których utrzymuje się lochy.
- Rolnik jest obowiązany, w przypadku grupowego utrzymywania loch, loszek, warchlaków i świń, do podjęcia działań minimalizujących agresję i zapobiegających walkom zwierząt, w szczególności - izolację świń chorych, zranionych, agresywnych oraz stały dostęp do przedmiotów absorbujących ich uwagę.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić świniom stały dostęp do materiałów i przedmiotów absorbujących ich uwagę, w szczególności słomy, siana, drewna i trocin, o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na ich zdrowie.
- Rolnik jest obowiązany do czasowego oddzielenia od grupy świń chorych, zranionych, wykazujących agresję lub atakowanych przez inne zwierzęta.
- W przypadku konieczności mieszania warchlaków i świń utrzymywanych na chów grupowo, rolnik jest obowiązany do łączenia w grupę zwierząt o zbliżonym wieku, gdy są one jak najmłodsze, najlepiej przed upływem tygodnia po odsadzeniu.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, w przypadku utrzymywania świń na betonowej podłodze szczelinowej, aby szerokość otworów i beleczek w podłodze była zgodna z prawem. Kojce dla świń.
- Rolnik jest obowiązany utrzymywać świnię w warunkach zapewniających im swobodę ruchu, a w szczególności możliwość kładzenia się, wstawania oraz leżenia.
- Rolnikowi nie wolno utrzymywać loch i loszek na uwięzi.

- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby powierzchnia kojca, w którym knury utrzymywane są pojedynczo, wynosiła co najmniej 6 m², a gdy krycie odbywa się w kojcu – co najmniej 10 m².
- Rolnik jest obowiązany, w przypadku grupowego utrzymywania warchlaków, tuczników, knurów, loch i loszek po kryciu, do zapewnienia im odpowiedniej wielkości kojca.
- Rolnik jest obowiązany, w stadach powyżej 9 loch, utrzymywać grupowo lochy i loszki od 4 tygodnia po pokryciu do tygodnia przed przewidywanym terminem proszenia, przy czym minimalna długość każdego z boków kojca powinna być zgodna z prawem.
- Rolnik jest obowiązany zaopatrzyć kojec, w którym utrzymuje się lochy i loszki, w tygodniu poprzedzającym przewidywany termin ich proszenia, w materiał umożliwiający budowę gniazda, chyba że nie jest to możliwe ze względu na stosowany w gospodarstwie system odprowadzania gnojowicy.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, aby powierzchnia kojca do proszenia umożliwiała proszenie naturalne lub zapewniała osobie obsługującej dostęp do zwierzęcia.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić, w przypadku utrzymywania loch z prosiętami, aby kojec wyposażony był w przegrodę zapobiegającą przygnieleniu prosiąt przez lochę oraz aby w kojcu wydzielona była część całej podłogi, wystarczającej, aby zwierzęta mogły odpoczywać wspólnie w tym samym czasie, trwałej albo pokrytej matą, albo wyściełanej słomą lub innym odpowiednim materiałem.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić prosiętom swobodny dostęp do karmiącej lochy. Pasze, karmienie i pojenie świń.
- Rolnik jest obowiązany karmić świnię co najmniej raz dziennie, a jeżeli utrzymuje świnię grupowo – zapewniać im dostęp do paszy w tym samym czasie.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić świniom powyżej 2 tygodnia życia stały dostęp do wystarczającej ilości świeżej wody.
- Rolnik jest obowiązany zapewnić lochom w okresie między odsadzeniem prosiąt, a okresem okołoporodowym i loszkom, wystarczającą ilość pokarmu wysokoenergetycznego oraz pokarmu objętościowego lub wysokowłóknistego.

2) Minimalne warunki utrzymania

Bydło

Bydło, z wyjątkiem cieląt, utrzymywane w systemie, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1, utrzymuje się:

1) na uwięzi;

2) bez uwięzi wolnostanowiskowo:

a) z wydzielonymi legowiskami, z wyjątkiem bydła opasowego i buhajów,

b) bez wydzielonych legowisk na ściółce,

c) bez wydzielonych legowisk i ściółki, z wyjątkiem buhajów, krów i jałówek cielných powyżej 7. miesiąca ciąży.

Wymiary stanowisk przy utrzymaniu na uwięzi

grupa	długość	szerokość
krówy i jałówki powyżej 7. miesiąca ciąży	1,6 m	1,1 m
łówki powyżej 6. miesiąca życia, jednak nie dłużej niż do 7. miesiąca ciąży	1,5 m	1,0 m
buhaje	2,4 m	1,4 m
bydło opasowe o masie ciała do 300 kg	1,3 m	0,8 m
bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg	1,45 m	0,95 m

Wymiary legowisk przy utrzymaniu wolnostanowiskowym z wydzielonymi legowiskami, z wyjątkiem bydła opasowego i buhajów

grupa	długość	szerokość
krówy i jałówki powyżej 7. miesiąca ciąży	2,1 m	1,1 m
jałówki powyżej 6. miesiąca życia, jednak nie dłużej niż do 7. miesiąca ciąży	1,9 m	0,9 m

Powierzchnia w przeliczeniu na jedną sztukę przy utrzymaniu wolnostanowiskowym bez wydzielonych stanowisk na ściółce

grupa	powierzchnia
krówy i jałówki powyżej 7. miesiąca ciąży	4,5 m ²
jałówki powyżej 6. miesiąca życia, jednak nie	2,2 m ²

dłużej niż do 7. miesiąca ciąży	
bydło opasowe o masie ciała do 300 kg	1,6 m ²
bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg	2,2 m ²
buhaje	9 m ²

Powierzchnia w przeliczeniu na jedną sztukę w utrzymaniu wolnostanowiskowym bez wydzielonych legowisk i ściółki, z wyjątkiem buhajów, krów i jałówek cielných powyżej 7. miesiąca ciąży

grupa	powierzchnia
jałówki powyżej 19. miesiąca życia, jednak nie dłużej niż do 7. miesiąca ciąży	2 m ²
jałówki powyżej 6. miesiąca życia do 19. miesiąca życia	1,6 m ²
bydło opasowe o masie ciała do 300 kg	1,3 m ²
bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg	1,8 m ²

Utrzymując bydło w systemie otwartym, powierzchnia, na której jest utrzymywane bydło, w przeliczeniu na jedną sztukę, powinna wynosić w przypadku utrzymywania:

- jałówek – co najmniej 10 m²;
- krów – co najmniej 15 m²;
- buhajów – co najmniej 20 m²

Konie

Konie powinny być utrzymywane na ściółce:

- 1) w boksie;
- 2) na stanowisku na uwięzi;
- 3) w systemie wolnostanowiskowym bez uwięzi.

Ogierzy i klacze powyżej roku życia utrzymuje się oddzielnie.

Minimalne powierzchnie boksów

grupa	powierzchnia
Konie dorosłe których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m	6 m ²
konie dorosłe, których wysokość w kłębie wynosi	9 m ²

powyżej 1,47 m	
klacze ze źrebięciem	12 m ²

Minimalne wymiary stanowiska przy utrzymaniu na stanowisku na uwięzi

grupa	długość	szerokość
konie dorosłe, których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m:	2,1 m	1,6 m
konie dorosłe, których wysokość w kłębie wynosi powyżej 1,47 m	3,1 m	1,8 m

Minimalne powierzchnie przy utrzymaniu wolnostanowiskowym bez uwięzi

grupa	powierzchnia
konie dorosłe lub młodzież po odsadzeniu od matki, w przeliczeniu na jednego konia	10 m ²
klacz ze źrebięciem	12 m ²

Owce

Utrzymuje się je pojedynczo lub grupowo

Minimalna powierzchnia pomieszczenia przy utrzymaniu pojedynczym

grupa	powierzchnia
tryk	3 m ²
matka z jagnięciem	co najmniej 2,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,7 m ² dla każdego następnego jagnięcia ssącego
jarka	1,5 m ²
tryczek	2 m ²
skopka	0,8 m ²

Minimalna powierzchnia pomieszczenia przy utrzymaniu grupowym w przeliczeniu na sztukę

grupa	powierzchnia
-------	--------------

tryki	2 m ²
matki z jagniętami	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,5 m ² dla każdego jagnięcia ssącego
jarki	0,8 m ²
tryczki	1,5 m ²
skopki	0,6 m ²

Kozy

Kozy utrzymuje się:

- 1) na stanowisku na uwięzi;
- 2) w kojcu bez uwięzi:
 - a) pojedynczo, z wyjątkiem kozłat, lub
 - b) grupowo.

Na uwięzi utrzymuje się wyłącznie dorosłe samice, z wyjątkiem samic w okresie porodu i odchowu kozłat.

Kozom zapewnia się możliwość korzystania z wybiegów.

Powierzchnia wybiegu, w przeliczeniu na jedną kozę, powinna wynosić co najmniej 4 m², a w przypadku kozłat – co najmniej 6 m²

Minimalne wymiary stanowiska przy utrzymaniu na stanowisku na uwięzi

- szerokość – co najmniej 0,75 m;
- długość – co najmniej 1,35 m.

**Minimalna powierzchnia kojca przy utrzymaniu w kojcu bez uwięzi na jedną sztukę
powinna wynosić**

grupa	powierzchnia
koza dorosła	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla kozlęcia ssącego
koziół	1,5 m ²
koziół reproduktor	3 m ²

Minimalna powierzchnia kojca przy utrzymaniu grupowym bez uwięzi przypadająca na jedną sztukę

grupa	powierzchnia
koza dorosła	1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla koźlęcia ssącego
kozły	1,5 m ²
kozły reproduktory	3 m ²
koźlęta	1 m ²

Indyki

Indyki utrzymuje się bez klatek.

Maksymalne zagęszczenie obsady na m² powierzchni pomieszczenia powinno wynosić w przypadku utrzymywania:

- 1) indyków – 40 kg;
- 2) indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa – 57 kg.

W celu przeciwdziałania wydziobywaniu piór i kanibalizmowi u indyków lekarz weterynarii, technik weterynarii lub pod ich nadzorem osoba obsługująca te indyki może przycinać im, przed ukończeniem 9. dnia życia, dzioby

Gęsi i kaczki

W pomieszczeniach maksymalne zagęszczenie obsady na m² powierzchni pomieszczenia powinno wynosić dla:

- 1) gęsi – 19 kg;
- 2) kaczek – 17 kg.

W systemie otwartym:

- 1) powierzchnię utrzymywania zabezpiecza się trwałym ogrodzeniem;
- 2) maksymalne zagęszczenie obsady na m² powierzchni powinno wynosić dla:
 - a) gęsi – 6,5 kg,
 - b) kaczek – 10,5 kg.

Strusie

Strusie utrzymuje się z wybiegami:

- 1) na ściółce;

2) bez ściółki.

Pomieszczenie dla strusi:

- 1) ogrzewa się do ukończenia przez strusia 6. miesiąca życia;
- 2) dzieli się na sektory, w których utrzymuje się strusie w różnym wieku.

Z każdego sektora pomieszczenia zapewnia się strusiom wyjście na oddzielny wybieg.

W sektorach powierzchnia na jedną sztukę, powinna wynosić

grupa	powierzchnia na 1 szt	powierzchnia całego pomieszczenia
strusie młode	0,3 m ²	co najmniej 5 m ²
strusie dorosłe	3,5 m ²	co najmniej 15 m ²

Wysokość pomieszczenia powinna wynosić w przypadku:

- 1) strusi młodych – co najmniej 2,2 m;
- 2) strusi dorosłych – co najmniej 3 m.

Wybieg dla strusi powinien:

- 1) przylegać bezpośrednio do pomieszczenia, w którym są one utrzymywane;
- 2) posiadać wydzielone miejsce wysypane piaskiem;
- 3) być zabezpieczony trwałym ogrodzeniem.

Powierzchnia wybiegu, w przeliczeniu na jedną sztukę, powinna wynosić

grupa	powierzchnia	powierzchnia całego wybiegu
strusie młode	5 m ²	30 m ²
strusie dorosłe	100 m ²	400 m ²

Przepiórki

Przepiórki utrzymuje się w klatkach jednopoziomowych lub wielopoziomowych:

1) pojedynczo;

2) grupowo.

W przypadku utrzymywania przepiórek w klatkach jednopoziomowych lub wielopoziomowych pojedynczo wymiary klatki powinny wynosić:

1) długość – co najmniej 0,21 m;

2) szerokość – co najmniej 0,1 m;

3) wysokość – co najmniej 0,2 m.

W przypadku utrzymywania przepiórek w klatkach jednopoziomowych lub wielopoziomowych grupowo powierzchnia podłogi w klatkach, w przeliczeniu na jedną sztukę, powinna wynosić dla:

1) przepiórek nieśnych – co najmniej 0,025 m², przy czym wysokość klatki powinna wynosić co najmniej 0,2 m;

2) przepiórek mięsnych – co najmniej 0,006 m², przy czym wysokość klatki powinna wynosić co najmniej 0,2 m.

W przypadku utrzymywania przepiórek w systemie powierzchnia, w przeliczeniu na jedną sztukę, powinna wynosić co najmniej 0,04 m².

Powierzchnię, na której utrzymuje się przepiórki, trwale zabezpiecza się ogrodzeniem o wysokości co najmniej 2 m i przykrywa siatką

Perlice

Perlice utrzymuje się w systemie, o którym mowa w pomieszczeniach z wybiegami.

Pomieszczenie dla perlic wyposaża się w:

1) grzędy noclegowe;

2) gniazda.

Wymiary gniazda dla perlic powinny wynosić co najmniej:

1) szerokość – 0,4 m;

2) długość – 0,4 m.

Maksymalna obsada na m² powierzchni pomieszczenia powinna wynosić 6 sztuk.

Powierzchnia wybiegu, w przeliczeniu na jedną sztukę, powinna wynosić co najmniej 20 m².

W przypadku utrzymywania perlic w systemie otwartym perlicom zapewnia się miejsce wyposażone w grzędy noclegowe i gniazda.

Maksymalna obsada na m² powierzchni powinna wynosić 15 sztuk.

Zwierzęta futerkowe

- Lisy polarne, lisy pospolite, jenoty, norki i tchórze utrzymuje się pojedynczo lub grupowo na wolnym powietrzu, w zadaszonych klatkach uniemożliwiających tym zwierzętom wydostawanie się na zewnątrz.
- Norki i tchórze mogą być utrzymywane w klatkach piętrowych, w których mogą swobodnie przemieszczać się pomiędzy częścią dolną i górną.
- Parterowe i piętrowe klatki dla norek i tchórzy wyposaża się w półkę spoczynkową.
- Powierzchnię gospodarstwa, na której są umieszczone klatki, w których utrzymuje się norki lub tchórze, zabezpiecza się podwójnym, trwałym ogrodzeniem, przy czym jedno z ogrodzeń wykonuje się z litego materiału bez szczelin, o wysokości co najmniej 2 m, a drugie – z siatki lub innego materiału odpornego na przegryzienie przez norki i tchórze, o otworach, których średnica uniemożliwia przedostanie się tych zwierząt, i umieszcza się to ogrodzenie w podłożu co najmniej na 50 cm na całej długości.
- W każdym rogu wewnętrznego ogrodzenia umieszcza się pułapkę żywołowną, którą sprawdza się co najmniej raz dziennie.
- Parterowych i piętrowych klatek dla norek i tchórzy nie ustawia się jedna na drugiej.
- Klatkę dla kotnych i odchowujących młode samic norek i tchórzy oraz odsadzonych młodych wyposaża się w domek wykotowy ze ściółką.
- Pod klatkami umieszcza się materiał ułatwiający usuwanie odchodów.
- Powierzchnię gospodarstwa, na której są umieszczone klatki, w których utrzymuje się lisy polarne, lisy pospolite lub jenoty, zabezpiecza się trwałym ogrodzeniem o wysokości co najmniej 2 m, wykonanym z siatki lub innego materiału odpornego na przegryzienie, o otworach, których średnica uniemożliwia przedostanie się tych zwierząt, i umieszcza się to ogrodzenie w podłożu co najmniej na 50 cm na całej długości.
- Zwierzęta futerkowe stada podstawowego gatunków, o których mowa w ust. 1, utrzymuje się pojedynczo.
- Klatki dla kotnych i odchowujących młode samic lisów i jenotów wyposaża się w domek wykotowy.

Wymiary klatki

grupa	wysokość	powierzchni a podłogi	szerokość podłogi	długość podłogi
lisy i jenoty	0,5 m	0,6 m ²	0,6 m	0,9 m
samice lisów i jenotów z młodymi	0,5 m	1,2 m ²	0,75 m	0,8 m

norki i tchórze utrzymywane pojedynczo i samice z młodymi	0,45 m	0,255 m ²	0,3 m	0,7 m
lisy i jenoty utrzymywane grupowo (nie więcej niż 2 szt w klatce)	0,5 m	1 m ²	0,8 m	0,9 m
norki i tchórze utrzymywane grupowo (nie więcej niż 2 szt w klatce)	0,45 m	0,255 m ²	0,3 m	0,7 m
lisy i jenoty utrzymywane grupowo (nie więcej niż 2 szt w klatce)	0,5 m	0,4 m ²	0,8 m	0,9 m
norki i tchórze utrzymywane grupowo (więcej niż 2 szt w klatce)	0,45 m	0,085 m ²	0,3 m	0,7 m

Króliki

- Króliki utrzymuje się na wolnym powietrzu pod zadaszeniem lub w pomieszczeniach w:
 - 1) klatkach;
 - 2) kojcach.
- Króliki utrzymuje się pojedynczo lub grupowo, przy czym króliki stada podstawowego utrzymuje się pojedynczo.
- Samce i samice królików po osiągnięciu dojrzałości płciowej utrzymuje się oddzielnie.

Wymiary klatek

grupa	wysokość	powierzchnia podłogi	szerokość podłogi	długość podłogi
Utrzymywane pojedynczo				
o masie ciała do 2,5 kg	0,28 m	0,18 m ²	0,38 m	0,45 m
o masie ciała powyżej 2,5 kg-6 kg	0,32 m	0,24 m ²	0,38 m	0,6 m
o masie ciała powyżej 6 kg	0,43 m	0,315 m ²	0,45 m	0,7 m
Utrzymywane grupowo w klatce (w przeliczeniu na jedną sztukę)				
o masie ciała do 2,5 kg	-	0,06 m ²	-	-
o masie ciała powyżej 2,5 kg-6 kg	-	0,08 m ²	-	-
o masie ciała powyżej 6 kg	-	0,1 m ²	-	-
Utrzymywane pojedynczo w kojcu i samice z młodymi				
o masie ciała do 2,5 kg		0,18 m ²	0,4 m	0,45 m
o masie ciała		0,24 m ²	0,4 m	0,6 m

2,5 kg-6 kg				
o masie ciała powyżej 6 kg		0,315 m ²	0,45 m	0,7 m
Utrzymywane grupowo w kojcu w przeliczeniu na jedną sztukę				
o masie ciała do 2,5 kg		0,06 m ²		
o masie ciała 2,5 kg-6 kg		0,08 m ²		
o masie ciała powyżej 6 kg		0,1 m ²		

Szynszyle i nutrie

- Szynszyle utrzymuje się pojedynczo w klatkach
- Dopuszcza się utrzymywanie samicy i samca szynszyli razem poza okresem odchowu młodych
- Nutrie utrzymuje się w klatkach lub kojcach

Wymiary klatek

powierzchnia	długość	wysokość	szerokość
SZYNSZYLE			
-	0,4 m	0,34 m	0,45 m (samica z samcem 0,6 m)
NUTRIE			
0,4 m ²	-	-	-
1,5 m ² samica z młodymi	-	-	-

Jelenie i danielle

- W okresie pastwiskowym zapewnia się stały dostęp do pastwiska nie mniejszego niż 1ha
- obsada na ha powierzchni pastwiska powinna wynosić dla:
 - * jelenie nie więcej niż 7 sztuk
 - * danieli nie więcej niż 15 sztuk
- pastwisko musi być zabezpieczone trwałym ogrodzeniem wysokości co najmniej 2m
- konieczna jest zagroda umożliwiającą wykonywanie zabiegów weterynaryjnych lub zootechnicznych
- zwierzęta muszą mieć możliwość korzystania z zacienionych miejsc
- W pomieszczeniu jelenie lub danielle utrzymuje się:
 - * poza okresem pastwiskowym lub
 - * w przypadku choroby, lub
 - * w przypadku kwarantanny.

Powierzchnia boksu, w przeliczeniu na jedną sztukę

grupa	powierzchnia boksu
jelenie do 12 miesiąca życia	2 m ²
jeleni powyżej 12. miesiąca życia	3 m ²
danieli do 12. miesiąca życia	1 m ²
danieli powyżej 12. miesiąca życia	1,5 m ²

Załącznik B.

Wykaz schronisk dla zwierząt w województwie śląskim

Schronisko dla zwierząt

ul. Baczyńskiego 2B, 41-200 Sosnowiec

Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt

ul. Reksia 48, 43-305 Bielsko-Biała

Schronisko dla zwierząt

ul. Cicha 10, 43-400 Cieszyn

Centrum Integracji Społecznej w Kłomnicach

Jamrozowizna 1, 42-270 Kłomnice

TOZ Schronisko dla bezdomnych zwierząt

ul. Gilowa 44/46, 42-200 Częstochowa

Schronisko dla zwierząt

ul. Wschodnia 19, 44-100 Gliwice

Schronisko dla zwierząt

ul. Bytomska 133, 41-803 Zabrze

Schronisko dla bezdomnych zwierząt

ul. Łaszczyka 18 , 41-908 Bytom

Fundacja SOS dla zwierząt

ul. Antoniów 1, 41 - 508 Chorzów

Schronisko dla bezdomnych zwierząt

ul. Opolska 36 , 41-500 Chorzów

Miejskie schronisko dla bezdomnych zwierząt

ul. Milowicka 1B , 40-113 Katowice

Społeczne schronisko dla zwierząt TOZ Fauna

ul. Bujoczka 2, 41-700 Ruda Śląska

Schronisko dla Zwierząt

ul. Komunalna 9, 47-400 Racibórz

Schronisko dla bezdomnych zwierząt przy RSP

ul. Majątkowa 42, 44-207 Rybnik

Schronisko dla zwierząt

ul. 1 maja 76, 42-676 Miedary

Stowarzyszenie Przyjaciół Bezpańskich Zwierząt „Cichy Kąt”

ul. Zagórska 173a, 42-600 Tarnowskie Góry

Schronisko dla zwierząt

ul. Sosnowiecka 16, 41-400 Mysłowice

Miejskie schronisko dla zwierząt

ul. Przejazdowa 101, 43-100 Tychy

Schronisko dla zwierząt

ul. Norwida 50, 44-268 Jastrzębie Zdrój

Schronisko dla zwierząt w Zawierciu

ul. Podmiejska 51B, 42 - 400 Zawiercie

Schronisko dla zwierząt

ul. Kabaty 2, 34-300 Żywiec